

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 600 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie: Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Justitiestraat 21, Antwerpen

De uitbreiding van de cassatiecontrole tot de toepassing en interpretatie van de vreemde wet

door de Heer Joseph RUTSAERT. Raadsheer in het Hof van Cassatie

De baanbrekende openingsrede van 1 september 1962 van Procureur-generaal Hayoit de Termicourt, had tot gevolg, dat het Hof van Cassatie, althans binnen bepaalde grenzen, de controle op zich zou nemen van de toepassing en interpretatie van de vreemde wet, terwijl het tegenovergestelde standpunt door de Hoge Raad in Nederland en door andere Cassatiecolleges in verscheidene landen is ingenomen ⁽¹⁾.

In zijn bekend werk « La distinction du droit et du fait » uitte Marty destijds de mening, dat er weinig kans bestond dergelijke controle tot stand te zien komen ⁽²⁾.

I. De nieuwe leer.

De weg werd voorbereid door het definitief overboord werpen van de tegen de controle aangevoerde argumenten.

1° Het was verkeerd, zoals in de Angelsaksische landen, het buitenlands recht te beschouwen als een feit. Wanneer een bepaalde toestand overeenkomstig de bepalingen van een vreemde wet moet geregeld worden, dan is die vreemde wet de « rechtsregel » volgens welke het geding moet beslist worden ⁽³⁾. De moeilijkheden die zich bij de vaststelling van de vreemde wet voordoen, kunnen haar het karakter van « rechtsregel » niet ontnemen, noch haar met feiten doen gelijkstellen. De toepassing van ambtswege van de vreemde wet door de rechter in feitelijke aanleg, die door rechtspraak en rechtsleer aangenomen wordt, is ondenkbaar indien die wet als een « feit » moet beschouwd en behandeld worden ⁽⁴⁾.

2° Evenmin kan het vreemde recht in het feitenarsenaal gerangschikt worden om de reden, dat de controle van het Hof van Cassatie slechts de handhaving van de nationale rechtseenheid zou tot doel hebben en geenszins de verbetering van de verkeerde interpretatie of toepassing van de buitenlandse wet. In zijn reeds vermelde thesis ⁽⁵⁾ ontkent Marty elke kracht aan dit historisch argument, daar, bij de voorbereidende werken van de wet tot bepaling van de taak van de cassatierechter, aan de

schending van vreemd recht niet gedacht werd. Wat hier vooral beslissend voorkomt, is de overweging dat, bij schending van buitenlands recht, inbreuk gepleegd wordt op de Belgische wet die de toepassing van de vreemde wet voorschrijft. Wanneer, bij voorbeeld, het op een aanvaring als « lex loci delicti » toepasselijk Nederlandse reglement niet wordt toegepast, dan ontstaat daardoor een schending van artikel 3 van het Burgerlijk Wetboek, krachtens hetwelk de vreemde wet als toepasselijk wordt beschouwd ⁽⁶⁾.

De toepasselijkverklaring van de vreemde wet maakt deze laatste in dergelijk geval, zo te zeggen, tot een deel van het eigen landsrecht. In werkelijkheid beseffen degenen, die vreemde wetten met feiten gelijkstellen, dat de cassatiecontrole zich logischerwijze tot de gehele sfeer van de rechtsinterpretatie moet uitstrekken overeenkomstig de formule van Géný, doch achten de cassatierechter niet in staat de buitenlandse wet te kennen en er de juiste interpretatie van te geven. Gevreesd wordt dat, indien hij daarin te kort schiet, zijn gezag eronder lijden kan ⁽⁷⁾. Vandaar de omzichtigheid die bij de thans internationaliserende stroming wordt aan de dag gelegd. Minstens wanneer de tekst van de vreemde wet aan de rechter in feitelijke aanleg werd overgelegd of door deze laatste in zijn beslissing opgenomen, heeft het Hof van Cassatie onbetwistbaar de macht, zo besluit met de meeste auteurs Procureur-generaal Hayoit de Termicourt ⁽⁸⁾, om na te gaan of de gegeven interpretatie van de buitenlandse wet met de tekst ervan verenigbaar is. Minstens in die gevallen moet de controle gehandhaafd worden.

Er doet zich evenwel een verschil voor tussen de interpretatie van eigen recht en die van vreemde rechtsregels. De rechter kan wel zijn eigen recht, doch niet het vreemde recht ontwikkelen; dit moet hij overlaten aan de rechter die in de vreemde rechtssfeer leeft; in dit laatste geval, zolang de openbare en de goede zeden van zijn eigen land niet in het spel zijn ⁽⁹⁾, is de rechter gebonden door de vreemde interpretatie van de vreemde wet. Wanneer de lex fori de toepassing van een vreemde wet voorschrijft, maakt dit normaal een verwijzing uit naar het buitenlandse recht, zoals dit in het vreemde land wordt

uitgelegd. Daaruit kan een verschillende interpretatie van gelijklopende wetsvoorschriften volgen naargelang eigen of buitenlands recht van toepassing is.

Zowel in Frankrijk als in België moet, luidens artikel 970 van het Burgerlijk Wetboek, het eigenhandig testament gedagtekend zijn, doch in geval van valse dagtekening wordt het ten onzent als geldig, in Frankrijk als nietig beschouwd. Zo zal verder, bij de interpretatie van artikel 1384, 1° lid, van het Burgerlijk Wetboek, met betrekking tot de aansprakelijkheid voor zaken, de rechter eveneens een verschillende opvatting volgen naargelang Frans dan wel Belgisch recht van toepassing is ⁽¹⁰⁾.

Omgekeerd, in een geval waarin geen interpretatieverschil voorhanden bleek, kon het Hof van Cassatie op 15 december 1966 een cassatiemiddel verwerpen bij gebrek aan belang, doordat de bepalingen van het Belgisch Burgerlijk Wetboek en die van het Frans Burgerlijk Wetboek, waarvan de schending was ingeroepen, « in volkomen eensluidende artikelen waren gesteld en dezelfde interpretatie meebrachten » ⁽¹¹⁾.

II. De recente rechtspraak.

Hoe doet zich de evolutie van onze rechtspraak voor ten aanzien van de in september 1962 voorgestelde nieuwe oriëntering? Het is onze bedoeling de draagwijdte van de in dit opzicht meest treffende arresten na te gaan. Na jarenlange herhaling van de geijkte formule van de « onaantastbare beoordeling van vreemd recht door de rechter in feitelijke aanleg » ⁽¹²⁾ ontstond een kentering in onze rechtspraak toen een arrest van 29 mei 1961 besliste dat het Hof van Beroep bij een soevereine beoordeling het artikel 1, lid 2, van de Franse wet van 10 maart 1927 niet toepasselijk had verklaard « zonder de termen van die wetsbepaling te miskennen » ⁽¹³⁾. Dit was een eerste stap in de nieuwe richting: mogelijkheid van cassatie wegens schending van een vreemde wet, indien de interpretatie van die wet met de bewoordingen ervan onverenigbaar is. Doch latere arresten vertonen een onloochenbare strekking tot een veel ruimer toezicht van het Hof van Cassatie op de interpretatie van buitenlands recht.

Van abtswegen opgeworpen niet-ontvankelijkheid van een voorziening, op grond van het Zwitsers verbintenissenrecht.

Een arrest van 24 september 1963 verwerpt de voorziening, door een Zwitserse vennootschap ingesteld, om de reden dat door het Hof niet kon nagegaan worden of deze laatste geldig vertegenwoordigd was overeenkomstig de artikelen 708, lid 3, 712 en 627, 12°, van het Zwitsers Verbintenissen-Wetboek ⁽¹⁴⁾. Luidens deze bepalingen kunnen de statuten van een vennootschap, voor het geval van verhinderd van een of meer beheerders, de andere beheerders machtigen om de vennootschap te vertegenwoordigen.

Wat hier opvalt is de inwilliging van een door het openbaar ministerie ambtshalve opgeworpen grond van niet-ontvankelijkheid, gesteund op een vreemde wet waarvan het Hof de draagwijdte nagaat. Zulks ware gewis uitgesloten indien die wet, niet als een rechtsregel, doch als een louter feit te beschouwen was.

Miskening van de bewijskracht van het Nederlandse Nieuwe Binnenaanvaringsreglement van 1 oktober 1926.

In een geval waarin dit reglement als « lex loci delicti commissi » toepasselijk werd verklaard en de miskening van de bewijskracht ervan was opgeworpen, ontkent het Hof van Cassatie het bestaan van dergelijke miskening,

daar het bewijs van de omstandigheden waarin het reglement toelaat van de algemene regel af te wijken, op de eiser rust « overeenkomstig artikel 1902 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek » ⁽¹⁵⁾. Desbetreffend maakt het arrest een eenvoudige toepassing uit van de nieuwe leer omtrent de casatiecontrole van de miskening van de bewijskracht van het buitenlandse recht. Doch een noot ⁽¹⁶⁾ onder dit arrest, gewezen op de conclusie van Procureur-generaal Hayoit de Termicourt, laat de mogelijkheid inzien van een controle die verder reikt dan het nagaan van de miskening van de bewijskracht. Uit de omstandigheid, aldus die noot, dat volgens het arrest de bestreden beslissing artikel 3 van het Burgerlijk Wetboek niet schendt en de bewijskracht van het Nederlandse reglement van 1 oktober 1926 niet miskent, mag men niet afleiden dat het Hof heeft willen verklaren, tevens geen kennis te kunnen nemen van een schending van dit reglement evenals van de schending van artikel 3 van het Burgerlijk Wetboek. Door eiser was inderdaad, met de schending van voormeld artikel 3, enkel de miskening ingeroepen van de bewijskracht van bewust reglement.

Miskening van de bewijskracht van het Franse wegverkeersreglement (Frans decreet van 15 december 1958).

Naar aanleiding van een in Frankrijk overkomen verkeersongeval, werd de schending opgeworpen van de bewijskracht van bepaalde artikelen van het Franse decreet van 15 december 1958, houdende algemeen wegverkeersreglement, doordat, in strijd met de motivering van het bestreden arrest, het niet zou verboden zijn een onderbroken gele streep, in het midden van de baan afgetekend, te overschrijden om een inhalingsmaneuver uit te voeren.

Het middel wordt door een arrest van 10 december 1964 ⁽¹⁷⁾ niet ontvankelijk verklaard, geenszins omdat het hier een interpretatie van vreemd recht betreft die aan de rechter in feitelijke aanleg onaantastbaar zou zijn overgelaten, doch, bij gebrek aan belang, als tegen een overtuigende reden gericht, daar het arrest naar andere niet gecritiseerde inbreuken op het Franse wegverkeersreglement verwijst die de getroffen beslissing rechtvaardigen.

Uit het aangehaalde arrest van 10 december 1964 blijft naar onze mening een tweede mogelijke vorm van controle op de toepassing en interpretatie van buitenlands recht. Niet alleen kan een beslissing in Cassatie ten toets komen wegens miskening van de bewijskracht van een vreemde wettekst, doch tevens kan door het Hof van Cassatie worden nagegaan of de aangevochten beslissing ten aanzien van de vereisten van het toepasselijke buitenlandse recht voldoende gemotiveerd voorkomt. Een motiveringsgebrek ten overstaan van de conclusies van de partijen, met betrekking tot de toepasselijkheid of de interpretatie van de vreemde wet, zou eveneens een grond tot cassatie kunnen opleveren. Weliswaar moeten de door de partijen aangevoerde argumenten niet noodzakelijk afzonderlijk worden vermeld en weerlegd doch de uitspraak van de rechter in feitelijke aanleg moet ten aanzien van het vreemde recht zich zelf rechtvaardigen ⁽¹⁸⁾, wanneer dit laatste krachtens de « lex fori » toepasselijk is.

Miskening van de bewijskracht van bepalingen van Engels recht.

Op 16 november 1965 breidt het Hof van Cassatie zijn controle uit tot het Engels recht ⁽¹⁹⁾. Een vennootschap die krachtens artikel 197 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen aan dat recht onderworpen was, had haar zetel naar België overgebracht. Volgens de

vaststellingen van het Hof van Beroep te Brussel had deze vennootschap geld haar zetel naar België overgebracht en niet opgehouden, luidens het Engels recht, een rechtspersoon te zijn.

«Er wordt door de voorziening niet aangevoerd, verklaart het Hof van Cassatie, dat het arrest zodoende de bewijskracht zou miskennen hebben van de bepalingen van het Engelse recht of er een dubbelzinnige uitlegging van zou gegeven hebben», aldus impliciet zijn controlerecht bevestigende wat de miskenning van de bewijskracht van buitenlands recht of de onwettige motivering ten aanzien van de interpretatie ervan betreft.

Algemene Cassatiecontrole op de interpretatie van vreemd recht.

Op het gebied van de omschrijving en formulering van de Cassatiecontrole werd door een arrest van 15 december 1966 een verdere stap gedaan, op de breedvoerige en gelijkkluidende conclusie van Advocaat-generaal Mahaux ⁽²⁰⁾.

Bij de vereffening van een gemeenschap van goederen, tot de aanwinsten beperkt, was de terugnemning van een inbreng van 100.000 Franse frank berekend geworden op 200.000 Belgische frank, zulks met inachtneming van de op het ogenblik van de inbreng geldende wisselkoers. De voorziening critiseerde deze door het Hof van beroep goedgekeurde wijze van vereffening op grond zowel van de Franse als van de Belgische bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, die op de vereffening van de gemeenschap van goederen betrekking hebben. Het Hof van Cassatie verwerpt deze kritiek: «Wanneer de inbreng in een numeriek bepaalde geldsom bestaat, zo verklaart het, is er geen reden tot schatting, daar de terugnemning, zelfs in geval van monetaire schommelingen, een geldsom tot voorwerp heeft die op haar nominaal bedrag is bepaald met inachtneming, indien het buitenlandse deviezen betreft, van de wisselkoers ten tijde van de inbreng in de gemeenschap», en na de formulering van dit principe besluit het Hof in algemene bewoordingen dat het Hof van beroep «geen enkele van de vermelde Belgische of Franse wetsbepalingen» geschonden heeft.

Tekenend is hier de zeer brede en algemene formule waarvan gebruik wordt gemaakt, die een gelijkstelling van de interpretatie van buitenlands recht met die van intern recht blijkt te willen tot stand brengen. Men kan zich rekenschap geven van de weg die op een korte tijdsperiode werd afgelegd wanneer men zich herinnert dat nog op 2 januari 1961 een arrest de interpretatie van de vreemde wet aan de soevereine beoordeling van de rechter in feitelijke aanleg overliet in een geval waarin artikel 57 bis, § 1, van het militaire strafwetboek de Duitse wet toepasselijk verklaart voor de omschrijving van in Duitsland gepleegde inbreuken op het wegverkeer en waarin de eiser, om een rechtsreden, de ontstentenis van dergelijke inbreuk opwierp ⁽²¹⁾.

Schending van de Franse wet van 8 april 1946 op de nationalisatie van gas en electriciteit.

Sluiten wij dit kort overzicht van de meest treffende beslissingen uit de recente rechtspraak met de vermelding van een arrest van 15 februari 1967 in een fiscale zaak ⁽²²⁾. Het Hof van Beroep had beslist dat de bedragen die de eiseres in 1950 van de Franse openbare besturen ontvangen had, ten gevolge van de nationalisering van de Franse electriciteitsmaatschappijen waarvan zij aandeelhoudster was, geen onroerende inkomsten waren en geen batig vereffeningssaldo uitmaakten, in België van belastingen vrijgesteld ingevolge de Frans-Belgische overeenkomst van 16 mei 1931, doch een overdracht lieten

blijken die enkel als onteigening kon worden uitgelegd. Dit was, volgens de voorziening, een schending, o.m., van bepaalde artikelen van de Franse wet van 3 april 1946 gewijzigd bij de wet van 12 augustus 1948, van de Frans-Belgische overeenkomst van 18 februari 1949 en van het Frans decreet van 11 juni 1949 houdende goedkeuring van die overeenkomst.

Het antwoord onder de vroeger geldende rechtspraak ⁽²³⁾ ware zeer eenvoudig geweest: het Hof hoeft niet na te gaan of de vreemde wet juist geïnterpreteerd werd, daar zij een feit uitmaakt waarvan de soevereine beoordeling aan de rechter in feitelijke aanleg behoort. Doch een nieuwe norm werd vastgelegd: er is in werkelijkheid schending van de Belgische wet wanneer de vreemde wet, waarvan de toepassing zich opdringt, verkeerd wordt toegepat. Op grond van deze beschouwing werd door het Hof van Cassatie, vooraleer het opgeworpen middel te verwerpen, tot een nauwkeurige ontleding van de Franse wet van 8 april 1946 overgegaan: «de overdracht aan de nationale diensten van de goederen van een genationaliseerd bedrijf geven recht op een vergoeding die aan de aandeelhouders van de betrokken onderneming wordt toegekend naar rato van hun aantal aandelen, vergoeding welke door middel van obligaties van de «Caisse nationale d'équipement de l'électricité et du gaz» wordt uitbetaald en tot schadeloosstelling strekt voor het uit de nationalisatie voortvloeiende nadeel», om dan te besluiten dat het Hof van Beroep «zonder de in het middel vermelde Franse wetsbepalingen te schenden» de overdracht die uit het in toepassing brengen van de Franse wet van 8 april 1946 voortvloeide als een onteigening heeft kunnen beschouwen of een soortgelijk feit en de in compensatie toegekende vergoedingen als geen inkomsten zijnde in de zin van de artikelen 4 en 5 van van de Frans-Belgische overeenkomst van 16 mei 1931.

Uit dit arrest blijkt een zekere jurisprudentiestrekking tot gelijke behandeling, in zover althans de kennis van het buitenlandse recht zulks mogelijk maakt, van de interpretatie van dit recht en die van intern recht.

III. De grenzen van de nieuwe oriëntering.

1° Algemeen principe.

Door het vergelijken van de recente evolutie van onze rechtspraak met de algemene strekking van de rechtsleer, komen wel een ruime en een enge opvatting tegenover elkaar te staan.

Volgens de meeste auteurs dient het toezicht van het Hof van Cassatie beperkt te blijven tot de miskenning van de bewijskracht van de vreemde wet. Dit is ook het standpunt van het Hof van Cassatie in Frankrijk, op grond van zijn «denaturatieleer», sedert zijn bekend arrest van 21 november 1961 ⁽²⁴⁾, waarbij afgezien werd van de daarmee strijdige stelling van zijn arresten van 17 januari 1933 en 8 december 1953 ⁽²⁵⁾.

De nieuwe Franse rechtspraak, volgens welke er ten slotte «denaturatie» voorhanden is wanneer van een duidelijke tekst wordt afgeweken, werd omzeggens algemeen door de rechtsleer goedgekeurd ⁽²⁶⁾. Zij machtigt de Franse Cassatierechter om in te grijpen bij flagrante of klaarblijkelijke onjuiste interpretatie van de vreemde wet. Verder reikt dit toezicht niet en, ook na 1961, heeft het Franse Hof van Cassatie voor het overige de interpretatie van buitenlands recht aan de soevereine beoordeling van de rechter in feitelijke aanleg overgelaten ⁽²⁷⁾.

Een uitleg van die rechtspraak is wellicht hierin te vinden, dat de rechter in feitelijke aanleg, in Frankrijk, er niet toe gehouden is de vreemde wet van ambtswege toe te passen, hoewel hij zulks vermag ⁽²⁸⁾. De Franse rechtspraak wijkt hier van de Belgische af, met het gevolg,

dat het Hof van Cassatie ten onzent natuurlijkerwijze een bredere controle uitoefende. Zo komen wij tot de ruime opvatting. Eens aangenomen dat buitenlands recht niet als een feit kan behandeld worden en dat de miskenning van dat recht als een schending moet beschouwd worden van de Belgische wet die het toepasselijk maakt, ziet men theoretisch niet goed in, hoe een onderscheid tussen de controle van intern recht en die van buitenlands recht kan verantwoord worden.

Weliswaar kan de rechter te kort schieten in de kennis van het in het buitenland van kracht zijnde recht, waarvoor meer vereist wordt dan de kennisneming van de tot de zaak dienende wetteksten. Doch zulks maakt slechts een feitelijke beschouwing uit, hoewel eventueel de verwerping van de voorziening eruit zal voortvloeien indien geen schending van de vreemde wet kon worden vastgesteld. Indien daarentegen het in den vreemde geldende recht door de partijen aan de rechter werd overgelegd of in dezes beslissing vermeld staat of indien het aan de cassatierechter bekend is, kan cassatiecontrole bezwaarlijk geweigerd worden, voor zoveel de regels op de cassatieprocedure zich voor het overige er niet tegen verzetten.

2° De leer van de beperkte cassatiemogelijkheden.

Om reden van de moeilijkheden die aan de kennis van buitenlands recht verbonden zijn, wil Professor Rigaux de cassatiegronden tot twee herleiden :

1° het zware vergrijp van de rechter in feitelijke aanleg omtrent de interpretatie van het vreemde recht;

2° de tekortkoming in de motivering ten aanzien van de conclusies van de partijen, met betrekking tot de toepassing van dat recht⁽²⁹⁾. Tot verduidelijking van de eerste cassatiegrond verwijst de auteur analogisch naar het begrip « overschrijding van bevoegdheid » zoals het in de artikelen 80 van de wet van 27 Ventôse An VIII en 441 van het Wetboek van Strafvordering omschreven ligt⁽³⁰⁾: een klaarblijkelijke miskenning van de wil van de wetgever wordt bedoeld. De tweede cassatiegrond blijkt slechts een toepassing te zijn van de algemene theorie van het motiveringsvereiste, naar luid waarvan vernietiging van de bestreden beslissing niet alleen uit het ontbreken van redengeving of uit de strijdigheid en dubbelzinnigheid van de motieven kan voortvloeien, doch eveneens, volgens een betrekkelijk recente rechtspraak⁽³¹⁾, uit de gebreken in de redenering waaruit zou blijken dat de rechter logischerwijze, uit de door hem aangehaalde feitelijke elementen, in rechte de gevolgtrekking, waartoe hij besloten heeft, niet kon maken. Het gaat hier dus niet om een regel die specifiek en uitsluitend op de toepassing van buitenland recht zou betrekking hebben.

De eerste voorgestelde cassatiegrond biedt zijnerzij een ruimere mogelijkheid tot ingrijpen dan de Franse rechtspraak die de cassatiecontrole beperkt tot de gevallen van denaturatie van de vreemde wet. Overschrijding van bevoegdheid omvat immers gevallen van schending van wettelijke voorschriften of principes waarmede geen miskenning van bewijskracht of denaturatie gemoeid is⁽³²⁾.

De neiging om cassatiecontrole van buitenlands recht tot de gevallen van flagrante miskenning van dat recht te beperken, is zeer begrijpelijk gezien het grote gevaar voor verkeerde interpretatie ervan. Vermoedelijk zullen alleen flagrante schendingen van de vreemde wet praktisch aanleiding geven tot vernietiging. Doch, behoudens uitdrukkelijk wetsvoorschrift, kan de rechtspraak bezwaarlijk, zonder een indruk van willekeurigheid te verwekken, verklaren enkel « flagrante » schendingen van

vreemd recht in overweging te nemen. Theoretisch blijft er mogelijkheid tot cassatie te moeten zijn zodra bestaan en inhoud van de vreemde rechtsregel met voldoende zekerheid vaststaan⁽³³⁾.

3° Verwerping van de leer van de subsidiariteit van de lex fori.

Heeft de rechter desbetreffend geen voldoende zekerheid, dan ontstaat er soms een neiging, onder invloed van de Franse rechtsleer en rechtspraak, om de lex fori subsidiair toe te passen⁽³⁴⁾ op grond, niet van het Angelsaksisch vermoeden dat zolang het tegendeel niet door de belanghebbende partij bewezen is, het vreemde recht een gelijke inhoud heeft als het inheemse, doch van het beweerd subsidiair karakter van de lex fori in geval van onmogelijkheid de vreemde wet te kennen. De leer van de subsidiariteit onderstelt deze onmogelijkheid: zo vernietigde het Franse Hof van Cassatie op 25 mei 1948⁽³⁵⁾ een arrest, dat op een in Spanje overkomen verkeersongeval de Franse wet had toegepast omdat de belanghebbende de Spaanse wet niet had overgelegd waaruit zijn niet-aansprakelijkheid blijken kon. Zulks beschouwde het hoogste rechtscollege als een niet-geoorloofde verplaatsing van de bewijslast, wanneer de onmogelijkheid de Spaanse wet te kennen geenszins vaststond.

Het stelsel van de subsidiariteit van de lex fori is moeilijk te verantwoorden. Uit de onvoldoende zekerheid omtrent de kennis of de interpretatie van de vreemde wet kan bezwaarlijk de vervanging van die wet door de lex fori volgen. Zulks zou ten slotte neerkomen op een schending van de volgens de interne wet toepasselijke collisionregel en zou ten andere in bepaalde gevallen een totaal onbevredigende rechtstoestand verwekken. Het zou geen zin hebben op verkeersongevallen in Arabische landen, waar links gereden wordt, subsidiair onze eigen wetgeving toe te passen die voorschrijft rechts te rijden.

Ware het niet eveneens verkeerd op een erfenis, die overeenkomstig het Engelse recht moet geregeld worden, ons stelsel omtrent het wettelijk erfdeel « als lex fori » te gaan toepassen, bij onbekendheid met de inhoud van het Engelse recht, wanneer de Angelsaksische rechtskring dat rechtstelsel niet kent?⁽³⁶⁾

Om dergelijke ongerijmdheden te voorkomen, wil C. David, in zijn grondige studie « La loi étrangère devant le juge du fond »⁽³⁷⁾ de toepassing van de lex fori aan een dubbele voorwaarde onderwerpen :

1° een voldoende band tussen de lex fori en de toestand die moet geregeld worden: de te regelen adoptie van een kind uit Hindoestan houdt geen voldoende verband met de Franse wet;

2° de redelijkheid (la valeur rationnelle) van de lex fori.

Men ziet niet in op grond van welk wettelijk voorschrift het Hof van Cassatie, bij zijn controle op de toepassing van de vreemde wet, dergelijke « subsidiariteitsleer » zou kunnen handhaven of een onderscheid zou kunnen invoeren tussen redelijk verantwoorde en niet-verantwoorde gevallen van subsidiaire toepassing van de interne wet.

4° De voorgestelde vervanging van « wetsschending » door « rechtsschending ».

Een andere moeilijkheid doet zich voor met betrekking tot de soms geformuleerde wens « de schending van de wet » te verruimen tot « schending van het recht » als grond tot cassatie.

Naar aanleiding van de recente rechtspraak betreffende

het toezicht op de interpretatie van de vreemde wet, waarbij het redelijk blijkt rekening te houden met het oordeel van het opperste gerechtshof in het betrokken land, dus met een gegeven, zo zegt men, dat « per se » geen wet is, werd ten onzent⁽³⁸⁾ voorgesteld de cassatiecontrole uit te breiden tot ongeschreven rechtsregels. Zulks blijkt nochtans bezwaarlijk overeen te brengen met de regel van artikel 1080 van het Gerechtelijk Wetboek (artikel 9 van de Wet van 25 februari 1925), luidens welke de voorziening in burgerlijke zaken de wettelijke bepalingen moet vermelden waarvan de schending wordt aangevoerd. Doch merkt Procureur-generaal Cornil met humor op: « Het Hof van Cassatie vergenoegt zich met de aanduiding van de tekst die aan de vindingsrijkheid van de leer en van de rechtspraak heeft toegelaten de grondregel op te richten, al was de door de leer en rechtspraak gevolgde weg zeer lang... »⁽³⁹⁾. Bovendien kan het oordeel van de vreemde, vooral hoogste rechter, waarbij het doorgaans wenselijk zal zijn zich aan te sluiten bij de interpretatie van de buitenlandse wet, van die wet niet afgezonderd worden; het maakt een zelfde norm uit en vereenzelvigt zich, ten aanzien van onderhavig probleem, met die wet. Uit de schending alleen van de wet kan vernietiging van de bestreden beslissing volgen.

Regels, die uit rechtspraak en gewoonte voortkomen en leemten in de wet aanvullen, behoren, zo zegt men, evenals formele wetteksten tot de nationale wetgeving⁽⁴⁰⁾. Die beslissing blijkt evenmin te kunnen opwegen tegen bovenvermeld principe van de wet van 25 februari 1925⁽⁴¹⁾. Het spreekt van zelf, verklaarde Procureur-generaal R. Hayoit de Termicourt in zijn bekende openingsrede van 1 september 1962, dat het Hof op de toepassing, door de rechter, van niet-gecodificeerde buitenlandse gewoonten slechts toezicht kan uitoefenen in de beperkte mate waarin het de toepassing van gewoonten en gebruiken in België onder zijn controle neemt⁽⁴²⁾.

5° Ambtshalve toepassing van de vreemde wet.

Deze vraag heeft aanleiding gegeven tot een bepaalde en wellicht niet voltooide evolutie van de Franse rechtspraak. Oorspronkelijk achtte het Franse Hof van Cassatie het bewijs, door de partijen, van bestaan en inhoud van het betwiste buitenlandse recht noodzakelijk⁽⁴³⁾ met het bekende gevolg van de subsidiaire toepassing van eigen recht. Een nieuwe periode werd ingeluid door een arrest van 2 maart 1960⁽⁴⁴⁾ in een zaak, waarin het opgeworpen middel de bestreden beslissing verweet van ambtswege een vreemde wet te hebben toegepast die niet van openbare orde was en door de partijen niet was ingeroepen. Het betrof het verval (péremption) van een buitenlands vonnis, waarvan het exequatur in Frankrijk was aangevraagd. « Het stond het Hof van Beroep vrij, verklaart het hoogste gerechtshof, zelf tot opsporing en onderzoek van de vreemde wet over te gaan en de bepalingen van het toepasselijk Libanees recht aan te wijzen, waaruit bedoeld verval kon worden afgeleid ». Het arrest werd door de meeste auteurs goedgekeurd, die meteen de wens uitdrukten de toepassing van de vreemde wet verplicht te horen verklaren wanneer het een vraag betreft die de openbare orde raakt⁽⁴⁵⁾.

Het wil ons voorkomen dat logischerwijze een stap verder moet worden gedaan: telkens wanneer de lex fori de vreemde wet toepasselijk verklaart, moet deze laatste worden toegepast en kan zij door geen andere vervangen worden, zelfs indien de vraag de openbare orde niet raakt, tenzij het aanvullende wetsbepalingen betreft waarvan de partijen wettig zouden hebben afgeweken. Het blijkt onverantwoord een onderscheid te maken tussen dwingende en aanvullende wetsbepalingen, behalve het gemaakte voorbehoud wat laatstvermelde wetsbepalingen betreft, of cassatiecontrole, bij de interpretatie van

de vreemde wet te beperken tot de meest flagrante wets-schendingen⁽⁴⁶⁾.

In zijn recent werk over wetsconflicten inzake bewijsvoering besluit Huet A. tot de toepasselijkheid, enerzijds, van de wet, die luidens de collisieregels, het geschil beheerst, op het voorwerp van de bewijsvoering en op de bewijslast en, anderzijds, van de lex fori op de vormvereisten betreffende de bewijsmiddelen.

Dat algemeen principe tempert de auteur door de volgende regels:

1° inzake afstamming en echtscheiding worden de bewijsmiddelen bepaald door de wet die luidens de toepasselijke collisieregels het geschil beheerst: die wet bepaalt de gevallen waarin een schriftelijk bewijs vereist wordt, alsook die waarin bekentenis en eedaflegging geoorloofd zijn; de lex fori daarentegen bepaalt of een geschrift als regelmatig kan worden beschouwd;

2° wat « niet-bindende » bewijsmiddelen betreft (getuigenbewijs, handelsboeken), regelt de lex fori hun bewijskracht, terwijl, ter zake van « bindende bewijsmiddelen » de lex fori de bewijskracht regelt van het geschrift (probleem van de noodzakelijkheid van een schriftonderzoek) en de wet die, luidens de toepasselijke collisieregels, het geschil beheerst, de bewijskracht van de eed en van de bekentenis⁽⁴⁷⁾.

Zou het nu redelijk zijn, in dergelijk systeem, voorziening in cassatie alleen wegens verzuim van de door de interne wet voorgeschreven vormen inzake bewijsvoering mogelijk te verklaren, doch cassatiecontrole te weigeren wat de hoofzaak betreft, namelijk de toelaatbaarheid van bepaalde bewijsmiddelen zoals schriftelijk bewijs, eedaflegging of bekentenis, omdat zulks een onderzoek zou eisen van buitenlands recht?

6° Vaststelling van vreemd recht.

Hier rijst de werkelijke moeilijkheid: de kennis van bestaan en inhoud van de vreemde wet. Lastige gevallen kunnen zich voordoen zoals die welke in 1963 bij het Franse Hof van Cassatie aanhangig werden gemaakt met betrekking tot de geldigheid en wettige bewijsmiddelen van een door katholiek-orthodoxe Turken of door joodse Tunesiërs aangegaan kerkelijk huwelijk⁽⁴⁸⁾, of zoals die welke zich in Nederland voordeden en waarin geen zekerheid kon bekomen worden over de aard van Chinees recht of over een in Indonesië geldende rechtstoestand⁽⁴⁹⁾.

Daartegenover staan nochtans de huidige ruime mogelijkheden om zich op de hoogte te stellen van het buitenlandse recht, de bijzondere instituten zoals het Internationaal Juridisch Instituut te 's-Gravenhage, waarbij men informatie kan inwinnen, de inlichtingen die in sommige landen door het Ministerie van Justitie of van Buitenlandse Zaken verstrekt worden, de soms tussen Staten gesloten tractaten tot voorlichting over elkaanders recht⁽⁵⁰⁾. Men heeft erop gewezen hoe men zich, b.v. in Frankrijk, zonder ernstige moeilijkheden de tekst van de vreemde wetten kan aanschaffen⁽⁵¹⁾.

De omstandigheid dat de vreemde wet tot de rechtsregels behoort en eventueel ambtshalve door de rechter kan worden toegepast, brengt mede, dat deze laatste de inhoud en de voortdurende geldigheid van het vreemde recht uit eigen wetenschap kan aanvoeren⁽⁵²⁾.

Bestaat er niettemin onzekerheid omtrent de inhoud van het vreemde recht, dan doet zich de toestand bij de cassatierechter anders voor dan bij de rechter in feitelijke aanleg⁽⁵³⁾. Eerstgenoemde hoeft alleen na te gaan, binnen de grenzen van de voorziening, of de rechter in feitelijke aanleg, in het kader van de op tegenspraak opgeworpen vraag, wettelijk gevonnist heeft. In cassatie is een bewijs-

opdracht ten opzichte van het vreemde recht uitgesloten⁽⁵⁴⁾.

Procureur-generaal Hayoit de Termicourt acht dan ook de regeling, bij een wettekst, gewenst van de bevoegdheden van het Hof van Cassatie inzake opsporing en interpretatie van de vreemde wet⁽⁵⁵⁾. Bij ontstentenis van dergelijke regeling, kan cassatiecontrole op de toepassing en interpretatie van gezegde wet slechts uitgeoefend worden voor zoveel bestaan en inhoud ervan met voldoende zekerheid gekend zijn. Onvoldoende kennis kan slechts verwerping van de voorziening tot gevolg hebben.

IV. Slotbeschouwing.

Bij het sluiten van deze studie over cassatiecontrole op buitenlands recht, willen wij op een bijzonderheid wijzen van de nieuwe oriëntering van onze rechtspraak. In België, zoals in Nederland, wordt door de rechtbanken geen toezicht uitgeoefend op de overeenstemming van de wetten met de grondwet. Deze regel, die in de Nederlandse Grondwet werd opgenomen (« de wetten zijn onschendbaar », art. 131, lid 2), heeft ten onzent een jurisprudentiegrondslag, waarop in de laatste tijd kritiek werd uitgeoefend⁽⁵⁶⁾.

Wat men dan ook, althans uit een theoretisch oogpunt, van de grondheid van die kritiek denken kan, is onze rechtspraak niettemin steeds gehandhaafd gebleven in de zin van de ontkenning van elk recht tot controle van de grondwettigheid.

Welnu, wat onze rechtspraak niet vermag ten aanzien van de interne wet, is wel mogelijk ten aanzien van de vreemde wet. De rechter kan de grondwettigheid — ten overstaan van de vreemde grondwet — van de vreemde wet nagaan, indien deze laatste wet dergelijke controle door de rechterlijke macht voorschrijft⁽⁵⁷⁾.

Wellicht kan voorbehoud gemaakt worden voor de toekomst. Wie kan voorzien of onze rechtspraak er niet eens toe gebracht wordt, ofwel een door de wetgever daartoe bevoegd verklaard gerecht er niet eens mee belast wordt, zoals in andere landen, de controle van de grondwettigheid op zich te nemen?

Werd thans niet reeds impliciet beslist⁽⁵⁸⁾ dat, wanneer interne wetsbepalingen, die na het van kracht worden van een verdrag in werking zijn getreden, met dit laatste onverenigbaar zijn, het verdrag de voorrang heeft, althans in zover het beschikkingen bevat welke voor de individuen rechten en verplichtingen doen ontstaan⁽⁵⁹⁾.

Wat het aldus gehuldigd principe betreft, stemt die rechtspraak overeen met de regeling die in Nederland werd aangenomen, waar de grondwet sedert 1956 in die zin gewijzigd werd: « Binnen het Koninkrijk geldende wettelijke voorschriften vinden geen toepassing, wanneer deze toepassing niet verenigbaar zou zijn met ieder verbindende bepalingen van overeenkomsten die hetzij vóór, hetzij na de totstandkoming der voorschriften zijn aangegaan » (art. 66), alsook met de Franse Constitutie van 1958, die aan de verdragen of regelmatig bekrachtigde of goedgekeurde conventies, vanaf hun bekendmaking, een hoger gezag dan aan de wet toekent (art. 55), terwijl ook in Luxemburg door het hoogste gerechtshof beslist werd dat de wet een traktaat niet opzij kan zetten, omdat het verdrag van een hogere orde, immers een hogere oorsprong heeft dan de wil van een orgaan van de Staat⁽⁶⁰⁾.

Weliswaar wijst Procureur-generaal Hayoit de Termicourt op het verschil tussen grondwet en verdrag in zover het verdrag door de Koning gesloten wordt (art. 68, lid 1, van de grondwet) en door de wil van de onderkende staten ontstaat, terwijl wet en grondwet allebei door de organen van de wetgevende macht tot stand worden gebracht⁽⁶¹⁾. Doch de schending van een verdrag kan niettemin slechts het voorwerp van een voor-

ziening in cassatie uitmaken voor zoveel dit verdrag door de kamers werd goedgekeurd⁽⁶²⁾ en voor zoveel in de voorziening melding wordt gemaakt van de goedkeuringswet⁽⁶³⁾. Het aldus goedgekeurde verdrag wordt door de rechtspraak beschouwd als een akte die met de wet gelijk staat.

Wanneer nu een wet door de rechtspraak als strijdig kan worden beschouwd met een door de Kamers goedgekeurd verdrag, ontstaat daardoor niet enigszins een beperking van het onaantastbaar gezag van de wet? En wanneer een controle op de wet kan worden uitgeoefend in zover zij strijdig is met een verdrag, dat is te zeggen met een akte die met de wet gelijk staat, zou men redelijkerwijze niet a fortiori tot de mogelijkheid moeten besluiten van een toezicht op de grondwettigheid van de bestaande wetten? Is het niet vreemd, dat een wetsbepaling onverenigbaar kan worden verklaard met een verdrag, doch niet met de grondwet, wanneer het om rechten of vrijheden gaat die door beide worden gewaarborgd?

Wellicht wordt dit eens het uitgangspunt van een evolutie van het recht langs legislatieve of gerechtelijke weg in de zin van een toezicht op de grondwettigheid. Doch dit is een andere vraag.

Tot besluit van deze studie onderstrepen wij hoe het Hof van Cassatie, door zijn toezicht op de toepassing en interpretatie van het buitenlandse recht zich een weg gebaad heeft die het Franse Hof van Cassatie, door middel van zijn « denaturatieleer », kort nadien is ingeslagen, terwijl in Nederland de wens wordt uitgedrukt⁽⁶⁴⁾, dat ook de Hoge Raad zou toegang hebben tot dit uitgestrekt gebied, waarop de lagere rechters zich vrijelijk kunnen bewegen. De evolutie van ons jurisprudentierecht logenstrafte in elk geval de mening als zou onze rechtspraak, binnen de grenzen van haar bevoegdheid, elke creatiefunctie verzaken⁽⁶⁵⁾ en zich gebonden achten door onverantwoorde opvattingen.

(1) Zie desbetreffend Kosters en Dubbink, Algemeen Deel van het Nederlandse internationaal privaatrecht, Haarlem 1962, blz. 762.

(2) Marty, op. cit., Parijs 1929, blz. 166.

(3) In de opvatting: volgens welke de vreemde wet een feit is, gaat men van de beschouwing uit dat de rechter het vreemde recht aanvaardt zoals dit in het vreemde land wordt toegepast, als een feitelijk gegeven, als een onderdeel van het feitencomplex waarover de rechter moet oordelen. Het is niettemin in strijd met de werkelijkheid bepalingen van vreemd recht te beschouwen als feitelijkheden waaromtrent de regels van het bewijs gelden (Salomon, Het vreemde recht in de Nederlandse procedure, Nederlands Juristenblad 1934, nr. 30, blz. 541).

(4) C. David La loi étrangère devant le juge du fond, Parijs 1965, blz. 59; Fr. Rigaux, La nature du contrôle de la Cour de Cassation, Brussel 1966, blz. 125-126.

(5) Marty, op. cit., blz. 150. Contra: Kosters en Dubbink, loc. cit. Volgens deze auteurs geldt het hier een rechtsvraag die niet tevens een wetsvraag is.

(6) Cass. 27 november 1964 Pas. 1965, I, 309, cf. blz. 313; zie ook Cass. 17 mei 1957, Arr. Cass. 778.

(7) Op vreemde wegen, zo schrijft een Nederlandse auteur is ook de Hoge Raad zondagsrijder. D.J. Veegens Cassatie in burgerlijke zaken, Zwolle 1959, blz. 135;

(8) La Cour de Cassation et la loi étrangère, 1962, blz. 28.

(9) Zie, wat dit voorbehoud betreft, Kosters en Dubbink, Alg. Deel van het Ned. Intern. Privaatrecht, blz. 740, en, wat het principe betreft, J.G. Sauveplanne, op. cit., Ned. Juristenblad 1958, blz. 183. Zie ook Cass. 24 maart 1960. Arr. Cass. 1960, blz. 639.

(10) D.J. Veegens, Cassatie in burgerlijke zaken, blz. 135; C. David, La loi étrangère devant le juge du fond, blz. 243 en 279. Zie ook: Fr. Rigaux, La nature du contrôle de la Cour de Cassation, blz. 358; J.G. Sauveplanne, Het gezag der vreemde rechtspraak bij de toepassing van vreemd

recht (Ned. Juristenblad 1958 blz. 183-184. Dit is ook de opvatting van de Nederlandse rechtspraak (cf. Hoge Raad 28 juni 1937, Ned. Jurisprudentie 1938, nr. 1).

(11) Cass. 15 december 1966, Arr. Cass. 1967 blz. 479. Zie de desbetreffende conclusie van Advocaat generaal Mahaux in Pas. 1967, I, 472 cf. blz. 474.

(12) Zie, o.m., Cass. 4 oktober 1956 Arr. Cass. 1957-55, Revue critique de jurisprudence belge 1951, 23 met noot van Professor van Hecke; 16 januari 1958 Arr. Cass. 1958-298; 2 januari 1961, ibid. 1961-423; zie verder Concl. eerste adv.-gen. Gesché in Pas. 1936-1-49 (Kol. 2 in fine). In Nederland zie de arresten van de Hoge Raad van 29 mei 1933, Nederlandse Jurisprudentie 1934, blz. 529 en 28 juni 1937 (« een klacht over verkeerde toepassing van het Engelse recht kan in cassatie niet met vrucht geschieden ») Ned. Jurispr. 1933 nr. 1; cf. deszwaande Kusters en Dubbink. Algemeen deel van het Ned. internationaal privaatrecht blz. 760. Deze rechtspraak wordt bestreden door Scholten in zijn noot onder eerstvermeld arrest en door Salomon (Het vreemde recht in de Nederlandse procedure) Ned. Juristenblad 1934, nr. 30. Deze laatste wenst een uitbreiding van de cassatiemogelijkheden bij toepassing van vreemd recht. Volgens Professor Scholten, die de leer van Pouillet overneemt, is van de vraag of vreemd recht moet toegepast worden niet te scheiden hoe dat vreemd recht moet worden toegepast. Toepassing en interpretatie vormen een onverbreekelijk geheel.

(13) Pasic. 1961, I, 1037.

(14) Pasic. 1964, I, 86.

(15) Cass. 27 november 1964. Pas. 1965, I, 309.

(16) Noot 4 Pasic. 1965, I, 310.

(17) Pasic. 1965, I, 364.

(18) Veegens, Cassatie in burgerlijke zaken blz. 187; Rigaux, op. cit., blz. 357 en ten aanzien van zelfde vraag, in intern recht, Cass. 19 februari 1955 Pas. 1955, I, 663, Rev. crit. jur. belge 1956, blz. 85, noot Foirs blz. 93 « tout arrêt ou jugement doit contenir les motifs propres à justifier la décision »; Hoge Raad 15 juni 1923, N.J. 1923-956 « de beslissing moet de gronden inhouden waarop zij rust ».

(19) Pasic. 1966, I, 336, zie blz. 339, kol. 2.

(20) Cass. 15 december 1966 Arr. Cass. 1967 blz. 479. Zie de conclusie van het openbare ministerie in Passicrisie 1967, I, 472.

(21) Cass. 2 januari 1961 (Arr. Cass. 1961, blz. 423).

(22) Arr. Cass. 1967.

(23) Zie bij voorbeeld, Cass. 16 mei 1889 Pasic. 1889, I, 220 en het reeds vermelde arrest Cass. 2 januari 1961 (Arr. Cass. 1961 blz. 423).

(24) D. 1963-37; zie in zelfde zin Cass. (Fr.) 15 mei 1963, Journ. de dr. intern. (Clunet) 1963-996: « les juges du fond n'ont fait qu'user de leur pouvoir souverain pour interpréter la loi étrangère reconnue compétente dont la dénaturation n'est pas alléguée ».

(25) Cass. (Fr.), (Req.), 17 januari 1933 Gaz. Pal. 1933-1-688 en, (Civ.), 8 december 1953 (J.C.P. 1954 - II - 8080).

(26) Zie Francescatis, La loi étrangère et la Cour de Cassation D. 1963, Chronique II.

(27) Cass. (Fr.), (civ.), 12 februari 1963, Rev. crit. de dr. intern. privé 1964 - 161 en 19 februari 1963, ibid 1963-559, inzake huwelijk.

(28) Cass. (Fr.), (civ.), 2 maart 1960, Journ. de dr. intern. (Clunet) 1961-408; zie dienaangaande Batiffol, Traité de Droit international privé; 4e dr., 1967, blz. 383.

(29) Fr. Rigaux, La nature du contrôle de la Cour de cassation blz. 357, nr. 242; zie in zelfde zin de uitleg van Batiffol (Traité de dr. intern. privé. 4e dr., 1967, nr. 340) met betrekking tot Cass. (Fr.) 21 nov. 1961 (D. 1963-37): « l'arrêt a entendu intervenir au moins à l'encontre des erreurs flagrantes ».

(30) Alsook in de artt. 611 en 1083 van het Gerechtelijk Wetboek.

(31) Zie, o.m., Cass. 18 december 1961 Pas. 1962, I, 470 en 18 september 1962, ibid. 1963, I, 80.

(32) Hayoit de Termicourt, Les pourvois dans l'intérêt de la loi; blz. 34.

(33) Vergel. in zelfde zin, het Nederlands ontwerp van 1951 (cf. Veegens, Cassatie in burgerlijke zaken, blz. 132).

(34) Deze leer kwam zeer scherp tot uiting in het Franse arrest Cass. 12 mei 1959, Journal du dr. internat. (Clunet) 1960-810, luidens hetwelk het aan de partijen behoort toepassing te eisen van de vreemde wet wanneer de collisie-regels die toepassing voorschrijven en men de rechter in feitelijke aanleg niet kan verwijten die wet niet ambtshalve toe te passen doch op de Franse wet beroep te doen « la-

quelle a vocation à régir tous les rapports de droit privé ». Zie ook Batiffol, Traité, 4e dr., blz. 396; André Huet, Les conflits de lois en matière de preuve, Parijs 1965, blz. 151; David, La loi étrangère devant le juge du fond, blz. 185; Lerebours-Pigeonnière et Loussouarn, Droit intern. privé (Précis, Dalloz) 1962, blz. 309, noot 1; Motulsky, L'office du juge et la loi étrangère, in Mélanges Maury Bd. I, blz. 367.

(35) D. 1948-357.

(36) J.G. Sauveplanne, Behandeling van vreemd recht bij onbekendheid met de inhoud ervan (Ned. Juristenblad 1959 blz. 661 en volg., zie blz. 666).

(37) Cf. blz. 135 Vergel. : Kusters en Dubbink (Alg. Deel v.h. Nederl. internationaal privaatrecht, blz. 743) die de verwerping van de subsidiariteitsleer niet onlogisch achten doch minder bevredigend dan het beroep op de « natuurlijke billijkheid » wanneer het vreemde recht onvindbaar is gebleken.

(38) R. Vander Elst, La Cour de Cassation, la loi étrangère et les règles de droit non écrites, J. d. Trib. 1967 blz. 145 en volg.)

(39) Het Hof van Cassatie, Lichte wijzigingen aan de rechtspleging (Openingsrede van 1952) blz. 22. De tendens van de Hoge Raad, in Nederland, om de toepassing van algemene rechtsbeginselen aan zich te trekken door deze bij wetsartikelen in te lijven (zie Veegens, Cassatie in burgerlijke zaken, blz. 126) komt daarmee overeen. Vergel. nochtans Rigaux, La nature du contrôle de la Cour de Cassation, blz. 152; Ganshof van der Meersch, Le droit de la défense, Mélanges Dabin, Bd II, blz. 601; Huberlant, Le droit adminis ratif belge comprend-il des principes généraux non écrits?, Mélanges Dabin, Bd II, blz. 673-674. De toestand is anders in strafzaken. Hier moeten de geschonden wetsbepalingen evenmin in de voorziening als in het verzoekschrift vermeld worden. De eiser, aldus Eerste advocaat-generaal Ganshof van der Meerch kan zich hier beroepen op de schending van een algemeen rechtsprincipe (Mélanges Dabin, Bd II, blz. 603). Doch hier ook moet het ingeroepen principe tot ons rechtssysteem behoren en de vermelding van een wetekest kan desbetreffend zekerheid geven. Zo kan, b.v., art. 2 van het decreet van 20 juli 1831 worden vermeld, wat de miskenning betreft van de rechten van de verdediging (Zie Procureur-generaal R. Hayoit de Termicourt, Un aspect du droit de la défense, Openingsrede van 1956, blz. 6; Cass. 27 april 1964 Bull. 914) Dit laatste arrest verwerpt de regel: « De twijfel komt de verdachte steeds ten goede, als grond tot cassatie, omdat hij door geen wetekest gehuldigd wordt ».

(40) Vander Elst, op. cit.; die zich beroept op Cass. (Fr.) 26 januari 1953 (Clunet blz. 358). In die zaak, waarin het in werkelijkheid over de weerslag blijkt te gaan van een wijziging van de Zwitserse rechtspraak op de interpretatie van de Zwitserse wet in een geval dat zich vóór die wijziging had voorgedaan, verklaart het arrest (inzake nationaliteit): « les règles juridiques susénoncées d'origine coutumière et jurisprudentielle constituaient au même titre qu'un texte législatif formel dont elles suppléaient la carence, la loi nationale de l'intéressé ».

(41) In Nederland is evenmin, volgens de rechtspraak van de Hoge Raad, cassatie mogelijk wegens schending van gewoonterecht of van algemene rechtsbeginselen (zie Hoge Raad 27 juni 1930 Ned. jurispr. 1930, blz. 1317; 13 april 1938 (« Romeinse rechtelijke regelen »). Ned. Jurispr. 1938, nr. 1006. Zie ook Star Busmann, Hoofdstukken van burgerlijke rechtsvordering, Haarlem 1948, blz. 66.

(42) Hayoit de Termicourt, La Cour de Cassation et la loi étrangère blz. 26, noot 2, met aangehaalde rechtspraak.

(43) Cass. (Fr.), (civ.), 2 augustus 1893 D. 1894, 1, 11 en 26 april 1950 D. 1950, 361. Batiffol, Traité, nr. 332; Glasson en Fissier, Traité (Procédure civile), 3e dr., Bd. II, blz. 654; A. Huet, Les conflits de lois en matière de preuve blz. 138.

(44) Journal de droit international (Clunet) 1961 blz. 408.

(45) Batiffol, Traité, 1967, blz. 382; C. David, La loi étrangère devant le juge du fond blz. 185; Motulsky L'office du juge et la loi étrangère (Mélanges Maury), 1960, Bd. I, blz. 364. Zie, wat de Belgische rechtspraak betreft, Van Hecke en Rigaux, Revue critique de jurisprudence belge 1961 blz. 363 en 1965 blz. 333.

(46) Pouillet Manuel de droit international privé belge, 3e dr., blz. 388, nr. 336; Hayoit de Termicourt La Cour de Cassation et la loi étrangère blz. 22, noot 3; Binet noot onder Cass. (Fr.) 30 oktober 1905 (D.P. 1906, I, 306-307; Maury, Travaux du comité, fr. de dr. in'ern. pr. 1951, blz. 97, aangehaald in Clunet 1960, noot blz. 812.

(47) André Huet, Les conflits de lois en matière de preuve, Parijs 1965, blz. 367 en 370-372.

(48) Cass. (Fr.) 12 februari 1963 Rev. crit. dr. internat. privé 1964-61 en 19 februari 1963, *ibid.*, 1963-559.

(49) Salomon Het vreemde recht in de Nederlandse procedure, Ned. Juristenblad 1934, nr. 30, blz. 517; Hoge Raad 26 nov. 1954, N.J. 1955, nr. 698.

(50) Cf. dienaangaande Kusters en Dubbink, Algemeen Deel van het Nederlandse Internationaal Privaatrecht blz. 749-750; zie ook C. David, La loi étrangère devant le juge du fond blz. 186.

(51) Hayoit de Termicourt, op. cit., blz. 27.

(52) Pouillet, Manuel de droit international privé belge, blz. 339; Kusters en Dubbink, Algemeen Deel van het Nederlandse internat. privaatrecht, blz. 736. Met betrekking tot het cassatieproces, verwijzen deze auteurs naar de rechtspraak van de Hoge Raad, in Nederland, volgens welke de verkeerde toepassing of de schending van het vreemde recht niet onder de cassatie valt, omdat het een rechtsvraag geldt die, aldus de Hoge Raad, niet valt onder het begrip «wet» in art. 99 van de wet op de samenstelling der rechterlijke macht en het beleid der justitie (op. cit. blz. 762).

(53) Wat de algemene vraag betreft van de vaststelling; van de inhoud van het vreemde recht zijn de regels van het gerechtelijk bewijs hier niet van toepassing. Overeenstemmende erkentissen, eed en bekentenis gelden niet als bewijsmiddel (Kusters en Dubbink Algemeen Deel van het Nederlandse intern. privaatrecht, blz. 735 en 737; Salomon, Ned. Juristenblad 1934, nr. 30, blz. 541). In een zeer grondige studie onderzoekt C. David (La loi étrangère devant le juge du fond, Parijs 1965, zie o.m. blz. 216 en volg.) de wijze waarop bestaan en inhoud van de vreemde wet voor de rechter in feitelijke aanleg kunnen bewezen worden. Terwijl de Angelsaksische landen de voorkeur geven aan het mondeling bewijs en de getuige inzake buitenlands recht eerder beschouwen als een deskundige is het normale bewijsmiddel in Frankrijk en Duitsland het schriftelijk bewijs (hoewel volgens een arrest van 26 april 1950 van het Hof van Cassatie in Frankrijk, Rev. crit. de dr. internat. privé, 1950-429, de rechter niet weigeren mag een expert te horen om daarna te verklaren dat hij de vreemde wet niet kent). Dit bewijs (schriftelijke expertise) wordt in Frankrijk «certificat de coutume» genoemd (Batiffol, Traité, 4e dr., blz. 375). Volgens een Frans decreet van 23 oktober 1946 (art. 7) mogen de consuls enkel de tekst, doch niet de interpretatie van de tekst geven (David, op. cit., blz. 229). Zelden worden officiële attesten door het desbetreffende land afgeleverd. Naast de schriftelijke expertise kan de rechter beroep doen op algemene documentatie: vreemde wetteksten, rechtsleer en rechtspraak; hij hoeft echter rekening te houden met de eraan verbonden vragen van authenticiteit, volledigheid en draagwijdte van de overgelegde bescheiden alsook met het gezag van de geraadpleegde rechtsbronnen (David, op. cit., blz. 234). De vreemde wet kan dus op een andere wijze bewezen worden dan door overlegging van de tekst (Cass., Fr., 26 april 1950, Rev. crit. de dr. intern. pr. 1950-429 — raadpleging van de rechtsleer). De rechter in feitelijke aanleg is bevoegd om de juiste draagwijdte van de vreemde wet na te gaan: zolang de openbare orde en de goede zeden van zijn eigen land niet in het spel zijn, moet hij de vreemde wet interpreteren zoals in het land van herkomst zelf zou gebeuren (Kusters en Dubbink, Alg. Deel van het Ned. Intern. Privaatrecht, blz. 739-740; Sauveplanne, Ned. Juristenblad 1953, blz. 183, die erop wijst dat zulks de overheersende opvatting is in de rechtspraak van verschillende landen; contra: Pillet, Traité de droit international privé, 1923, Bd. I, nr. 58, blz. 152: «l'interprétation de la loi étrangère (par les Tribunaux) sera celle qu'ils jugeront juste et ils n'ont aucun devoir de se conformer à l'interprétation donnée dans le pays étranger... Ils ne sont responsables qui vis à vis de l'État qui les a nommés de la façon dont ils exercent leurs fonctions».

Het is ontegenzeggelijk wenselijk dat de interpretatie van

het buitenlandse recht het resultaat zou zijn van een medewerking van partijen en rechtbank. Doch, nu de rechter de vreemde wet ambtshalve kan toepassen, blijkt die collaboratie niet tot een algemene en onontkoombare regel te moeten verheven worden, indien het contradictoair karakter van de debatten en de rechten van de verdediging geëerbiedigd werden.

(54) Kusters en Dubbink, Ned. Intern. privaatrecht, blz. 737.

(55) Le Cour de Cassation et la loi étrangère blz. 26. Vergel. het Nederlandse regeringsontwerp van 1951, art. 99 R.O., 2e lid: «Wegens schending van vreemd recht kan vernietiging slechts volgen, indien de Hoge Raad bestaan en inhoud van de rechtsregel zonder nadere bewijsoverlevering met voldoende zekerheid vermag vast te stellen» (cf. Veegens, Cassatie in burgerlijke zaken, blz. 132).

(56) Barzin, Du contrôle de la constitutionnalité (Bulletin de l'Académie royale de Belgique, Classe des lettres et des Sciences morales et politiques, 1966, 10-11, blz. 4; Advocaat-generaal Dumon Fr., Le Brésil, Brussel 1964, blz. 269 en volg., die terloops een interessant arrest van 17 januari 1957 van het Constitutioneel Gerechtshof van Karlsruhe vermeldt, waarbij een in 1952 gewijzigde fiscale wet van 1951 van de Duitse Federale Republiek, die de «gecumuleerde» inkomsten van echtgenoten aanslaat, onverenigbaar wordt verklaard met de grondwet die het huwelijk beschermt, terwijl bedoeld fiscaal regime buitenechtelijke samenleving bevoordeelt. Vergel. Eerste Advocaat-generaal Ganshof van der Meersch, Vues comparatives sur l'ordre juridique communautaire et l'ordre juridique national dans les droits belge, néerlandais et luxembourgeois (Rev. intern. de droit comparé 1966, blz. 797 en volg., cf. blz. 798) die zich er niet volkomen van overtuigd verklaart dat de houding van de Belgische rechter op een imperatieve constitutionele redenering berust.

(57) Kusters en Dubbink, Alg. Deel van het Ned. Intern. Privaatrecht, blz. 740; Batiffol, Traité, 1967, blz. 379, nr. 331. Deze laatste auteur maakt nochtans voorbehoud voor het geval dat de wet nog niet ongrondwettig werd verklaard door de rechtspraak van het betrokken land. Niboyet en Maury delen die mening niet, voor zover de controle van de grondwettigheid in het vreemde land niet aan een Constitutioneel Gerechtshof is voorbehouden doch door de gewone rechtbanken wordt uitgeoefend (zie Niboyet, Traité de droit intern. privé français, Bd. III, nrs. 979-980).

(58) Cass. 13 april 1964 (Pas. 1964, I, 849); 7 november 1961 (twee arresten) (Arr. Cass. 1962 blz. 232). Zie de interpretatie van deze laatste arresten in die zin door Procureur-generaal Hayoit de Termicourt, Conflict tussen het verdrag en de interne wet (Openingsrede van 2 september 1963) blz. 17, noot 4, en door Eerste Advocaat-generaal Ganshof van der Meersch, op. cit., in Rev. intern. de droit comparé 1966, blz. 805 en 807.

(59) Overeenkomstig het door Procureur-generaal Hayoit de Termicourt gemaakt onderscheid tussen dergelijke beschikkingen en die welke alleen aan de Staten, als zodanig, verplichtingen opleggen (Conflict tussen het Verdrag en de interne wet, openingsrede van 2 september 1963, blz. 14). Nopens het kies en wellicht broos karakter van dit onderscheid, zie Ganshof van der Meersch, Rev. intern. de comp. 1966, blz. 813.

(60) Arrest van 14 juli 1954, Journal des Tribunaux 1954, 694.

(61) Op. cit. blz. 16.

(62) Cass. 27 november 1950, Arr. Cass. 1951 blz. 142; Hayoit de Termicourt, openingsrede van 2 september 1963; blz. 4; Rigaux, La nature du contrôle de la Cour de Cassation, blz. 150, 339 (nr. 226) en 341 (nr. 228).

(63) Cass. 29 mei 1941 (Pas. 1941, I, 207).

(64) Kusters en Dubbink, Algemeen Deel van het Nederlandse Internationaal Privaatrecht, blz. 765.

(65) Vergel. daaromtrent Fr. Rigaux, La nature du contrôle de la Cour de Cassation, blz. 406.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE.

1° Kamer. — 8 december 1967.

Voorzitter : M. Belpaire.
Raadsheer-verslaggever : M. de Vreese.
Advocaat-generaal : M. Mahaux.
Advocaten : Mrs. Bayart en van Hecke.

Verkeer. — Bestuurder die een kruispunt oprijdt. — Moet bijzonder voorzichtig zijn. — Ook als het signaal aan zijn rechterzijde niet, maar het signaal links aan de overkant met dubbel front wel werkt.

Verweerder is een kruispunt opgereden op een ogenblik, waarop het aan zijn rechterzijde aangebrachte lichtsignaal in zijn fase « rood » niet werkte terwijl aan zijn linkerzijde en aan de overkant van het kruispunt het aangebracht lichtsignaal met dubbel front wel op rood stond.

Noch de omstandigheid dat hij niet gehouden was het signaal links als dusdanig in acht te nemen, noch de omstandigheid dat hij, onderworpen zijnde aan het voorschrift van art. 16/1 verkeersreglement, in de eerste plaats op zijn rechterkant moest letten, ontsloegen verweerder van de hem door art. 15/1 opgelegde verplichting bij het oprijden van een kruispunt bijzonder voorzichtig te zijn.

Gemeente Elsene t./ Servais en De Groote.

Gelet op het bestreden vonnis, op 23 november 1965 in laatste aanleg gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel ;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artt. 97 van de Grondwet, 7-2, 15-1, 16-1 en 27-1 van het K.B. van 8 april 1954 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer, deze laatste artikelen zijnde gewijzigd het eerste bij art. 4 van het K.B. van 6 september 1961, het tweede en het derde bij art. 5 van het K.B. van 30 april 1963, en het laatste bij art. 14 van het K.B. van 30 april 1963.

doordat het bestreden vonnis het middel verwerpt waarbij eiseres liet gelden dat de tweede verweerder, hoewel het signaal op zijn rechterzijde niet werkte, had moeten merken dat voor het overige het geheel van de signalisatie werkte, dat zulks hem moest aanzetten tot meer voorzichtigheid en dat hij ten deze het bewijs had geleverd van gebrek aan vooruitzicht, en zulks beslist om de reden dat de tweede verweerder op grond van art. 7-2 van het verkeersreglement slechts gehouden was de verkeerstekenen in acht te nemen wanneer ze overeenkomstig de bepalingen van het reglement aangebracht zijn en om de reden dat de tweede verweerder onderworpen was aan het voorschrift van art. 16 van dit reglement en dus zijn aandacht op de rechterzijde moest vestigen,

en doordat het vonnis om deze redenen beslist dat eiseres alleen aansprakelijk is voor het ongeval, dat de vorderingen van de verweerders tegen eiseres gegrond zijn en dat de vorderingen van eiseres tegen de tweede verweerder ongegrond zijn,

terwijl het feit dat de tweede verweerder onderworpen was aan het voorschrift van voormeld art. 16 hem niet ontsloeg van de algemene verplichting van voorzichtigheid opgelegd door de artt. 27-1 en meer bepaald 15-1 van dit reglement wanneer de weggebruiker een kruispunt nadert,

terwijl, ook in de veronderstelling dat de tweede verweerder, op grond van voormeld art. 7-2, niet verplicht was het links van hem geplaatste signaal in acht te nemen, het vonnis hieruit ten onrechte heeft afgeleid dat de gezegde verweerder de verplichting niet had aandacht te schenken aan de werking van dit signaal ten einde zich aldus rekenschap te geven van het mogelijk bestaande gevaar voor ongeval en ten einde aldus aan voormelde verplichting van voorzichtigheid te voldoen,

zodat de voormelde beschouwingen van het vonnis, in strijd met art. 97 van de Grondwet, geen passend antwoord uitmaken op hoger bedoeld middel van eiseres :

Overwegende dat blijkt uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan dat de tweede verweerder het kruispunt is opgereden op een ogenblik waarop het aan zijn rechterzijde aangebrachte lichtsignaal in zijn fase « rood » niet werkte, terwijl een aan zijn linkerzijde, aan de overkant van het kruispunt, aangebracht lichtsignaal met dubbel front wel op rood stond ;

Overwegende dat het vonnis zijn beslissing, luidens welke de tweede verweerder geen enkele fout kan worden verweten, enkel steunt op de overwegingen dat, luidens art. 7-2 van het verkeersreglement de weggebruikers de met het oog op de regeling van het verkeer geplaatste tekens slechts moeten in acht nemen wanneer zij overeenkomstig de bepalingen van dit reglement zijn aangebracht, wat ten deze voor het aan de linkerzijde aangebrachte lichtsignaal niet het geval was, en dat de tweede verweerder, onderworpen zijnde aan het voorschrift van art. 16-1 van gezegd reglement, zijn aandacht op zijn rechterzijde moest vestigen ;

Overwegende dat noch de omstandigheid dat de tweede verweerder niet gehouden was een aan zijn linkerzijde en aan de overkant van het kruispunt aangebracht signaal met dubbel front als dusdanig in acht te nemen, noch de omstandigheid dat hij, onderworpen zijnde aan het voorschrift van art. 16-1 van het verkeersreglement, in de eerste plaats op zijn rechterkant moest letten, de tweede verweerder ontsloegen van de hem door art. 15-1 van dit reglement opgelegde verplichting bij het oprijden van een kruispunt bijzonder voorzichtig te zijn ;

Dat die omstandigheden namelijk niet tot gevolg hadden dat hij zijn aandacht uitsluitend tot zijn rechterzijde mocht beperken en met het bestaan van een aan zijn linkerzijde aangebracht signaal met dubbel front nooit rekening zal moeten houden, ook niet wanneer hij vaststelt dat het regelmatig aan zijn rechterzijde aangebrachte lichtsignaal niet werkt, wat zowel kan te wijten zijn aan een defect aan het betreffende lichtsignaal als aan het buitenwerkingstellen van de lichtsignalisatie ;

Overwegende dat de rechter dienvolgens, door zijn beslissing luidens welke de tweede verweerder geen fout te verwijten is, enkel op de voormelde dubbele omstandigheid te steunen, geen passend antwoord verstrekt op het in het middel aangehaald verweermiddel van eiseres en art. 15-1 van het verkeersreglement schendt ;

Om die redenen :

En zonder acht te slaan op het eerste en derde middel die tot geen uitgebreidere vernietiging kunnen leiden,

Vernietigt het bestreden vonnis behalve in zover het de vordering van de eerste verweerder tegen de tweede en derde verweerder ongegrond verklaart ;

Beveelt dat melding van dit arrest zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Veroordeelt de tweede en derde verweerder in de kosten ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Leuven.

HOF VAN CASSATIE

1^e Kamer. — 2 maart 1967.

Eerste voorzitter : M. Bayot.

Advocaat-verslaggever : M. Polet.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Advocaat : Mr. Van Leynseele.

Inkomstenbelastingen. — Procedure.

Door de vernietiging van een arrest van het Hof van Beroep worden de partijen terug in dezelfde toestand als vóór de cassatie gebracht en herkrijgt de beslissing van de directeur al haar kracht. Het behoort aan de partij, die er belang bij heeft, het geschil te onderwerpen aan het rechtscollege, waarnaar de zaak is verwezen, de zaak bij dit rechtscollege aanhangig te maken.

Belgische Staat (Minister van Financiën) t./Petit.

Gelet op het bestreden vonnis, op 10 december 1934 in laatste aanleg door de Rechtbank van eerste aanleg te Marche-en-Famenne gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van artikel 16 van de wet van 6 september 1895 betreffende de fiscale aanslagen inzake directe belastingen, zoals het is vervangen door artikel 1 van de wet van 23 juli 1953 betreffende beroep voor het hof van beroep en voorziening voor het Hof van Cassatie inzake directe belastingen.

doordat het bestreden vonnis ten onrechte beslist dat het aan eiser behoorde de zaak binnen de wettelijke termijn te brengen voor het hof waarnaar zij verwezen was, aangezien hij de voornaamste belanghebbende was en hoger belang erbij had dat, na het cassatiearrest van 6 november 1956, door het Hof van beroep te Brussel waarnaar de zaak verwezen was, de nauwe uitlegging te horen bevestigen die hij gaf aan het woord « gezin » in artikel 25, paragraaf 7, van de gecoördineerde wetten betreffende de inkomstenbelastingen, terwijl de belanghebbende, en niet de voornaamste belanghebbende zoals het vonnis zegt, de belastingplichtige is vermits, na de vernietiging van het arrest van het Hof van beroep te Luik dat de stelling van verweerder had aangenomen, de beslissing van de directeur bleef bestaan en toeliet de Staat opnieuw de betaling van de verschuldigde belasting te vorderen ;

Overwegende dat het Hof van beroep te Luik bij arrest van 3 januari 1956 heeft beslist dat verweerder recht had op een vermindering van de inkomstenbelastingen, dat het Hof dit arrest op 6 november 1956 heeft vernietigd en de zaak naar het Hof van beroep te Brussel heeft verwezen ; dat echter noch eiser noch verweerder de rechtspleging voor dit rechtscollege hebben voortgezet ;

Overwegende dat het dwangbevel tot betaling van de nog verschuldigde belastingen aan verweerder op 24 juli 1959 werd betekend ; dat laatstgenoemde tegen het dwangbevel verzet heeft gedaan, waarop het bestreden vonnis heeft verklaard dat het verzet ontvankelijk en gegrond was en dit bevel heeft vernietigd, op grond dat in het onderhavige geval eiser de voornaamste belanghebbende was en dat hij de zaak niet binnen de bij de wet bepaalde termijn opgebracht heeft voor het rechtscollege waarnaar de zaak verwezen was, zodat de Staat « in zijn rechten vervallen was » ;

Overwegende dat uit artikel 16 van de wet van 6 september 1895, zoals het werd vervangen door artikel 1 van de wet van 23 juli 1953, blijkt, dat inzake directe belastingen, wanneer de vernietiging is uitgesproken, « de belanghebbende » de zaak voor het rechtscollege waarnaar zij verwezen is, door een verzoekschrift aanhangig maakt dat ter griffie wordt nedergelegd en aan de andere partij betekend binnen dertig vrije dagen na kennisgeving door de griffie van het cassatiearrest, op straffe van verval ;

Overwegende dat het woord « belanghebbende » in deze wetsbepaling niet wijst op de voornaamste belanghebbende maar op de partij, welke ook, die er belang bij heeft het geschil te onderwerpen aan het rechtscollege waarnaar de zaak is verwezen ;

Overwegende dat door de gehele vernietiging van het arrest van 3 januari 1956 de partijen terug in dezelfde toestand werden gebracht als vóór de cassatie en aldus de beslissing van de directeur der belastingen al haar kracht had herkrege n .

Dat verweerder er dus belang bij had de rechtbank waarnaar de zaak verwezen is te verzoeken om recht te doen op het beroep dat hij tegen die beslissing ingesteld had ;

Waaruit volgt dat de rechter, door te beslissen dat het aan verweerder betekend dwangbevel nietig was, artikel 16 van de wet van 6 september 1895, zoals het is vervangen door het in het middel aangeduide artikel 1 van de wet van 23 juli 1953, heeft geschonken ;

Dat het middel gegrond is ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing ;

Veroordeelt verweerder in de kosten ;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Luik.

HOF VAN CASSATIE.

1^e Kamer. — 28 april 1967.

Voorzitter : M. Delahaye.

Advocaat-generaal : M. Mahaux.

Advocaten : Mrs. Van Leynseele en De Bruyn.

Arbeidsongevallen. — Weg van het werk. — Niet noodzakelijk openbare weg. — Aanhorigheden van de eigenlijke woning.

De weg naar of van het werk, in de zin van art. 1 van het wetsbesluit van 13 december 1945, is niet noodzakelijk de openbare weg en sluit de weg niet uit die de arbeider op zijn erf moet afleggen in verband met de noodzakelijkheid, waarin hij zich bevindt, zich naar de bij dat artikel omschreven plaatsen te begeven of ervan terug te keren.

De bij voormeld artikel bedoelde verblijfplaats omvat niet die aanhorigheden van de eigenlijke woning, die dienen beschouwd te worden als deel uitmakend van de aldus af te leggen weg.

Lameir t./ Winterthur.

Gelet op het bestreden vonnis, op 8 maart 1966 in hoger beroep door de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen gewezen ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van

de artikelen 1, 2, 5, 6 van de besluitwet van 13 december 1945 betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit ongevallen die zich op de weg naar of van het werk voordoen (waarvan de toepassing werd verlengd door de artikelen 1 van de besluitwet van 17 december 1946 en 12 van de wet van 10 juli 1951), 1, 2, 6, 9 van de bij koninklijk besluit van 28 september 1931 gecoördineerde wetten betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit arbeidsongevallen, zoals die wetsbepalingen werden gewijzigd bij de artikelen 1 van de besluitwet van 9 juni 1945 en 1 van de wet van 10 juli 1951,

doordat het bestreden vonnis, bij bevestiging van de beslissing van de vrederechter, de vordering van eiser, strekkende tot het bekomen van de wettelijke vergoedingen wegens een ongeval dat hem was overkomen op de weg naar zijn werk, afwijst, hoewel het aanneemt dat eiser ernstig aan het oog werd gekwetst door het afspringen van de snelbinder van zijn fiets toen hij, buiten zijn woning, zijn tas met eetwaar op de pakkendrager van zijn fiets met die snelbinder vastbond, om de reden dat dit ongeval zich voordeed op het erf van eiser, in open lucht in een zijingang van zijn woonst, en dus niet op de weg van het werk, zodat hij aldus zijn verblijfplaats niet had verlaten, terwijl als risico verbonden aan het afleggen van de weg naar of van het werk dient te worden aangezien elk ongeval dat in betrekking staat met de noodzakelijkheid voor de arbeider om zich naar zijn werk te begeven, en de weg naar het werk begint van het ogenblik af dat de arbeider zijn huis, in de enge zin van het woord, verlaat en het, in strijd met wat het vonnis aanneemt, niet vereist is dat het ongeval zich zou voordoen op een ogenblik dat de arbeider de openbare weg heeft bereikt:

Overwegende dat uit het vonnis blijkt dat eiser, om zich naar de plaats van zijn werk per fiets te begeven, zich op zijn erf bevond, met een snelbinder een voorwerp vastbond op de pakkendrager van zijn fiets, die op de zijkant van zijn erf tegen de haag van een geboort stond, en, bij het afspringen van de snelbinder, in het oog getroffen werd;

Overwegende dat de rechter, niettegenstaande hij er op wijst dat de weg naar het werk niet noodzakelijk een openbare weg is, uit de aangehaalde omstandigheden afleidt dat het ongeval niet gebeurde op de weg naar het werk, maar op de verblijfplaats van eiser, die zowel de woning omvat als al haar bijhorigheden waarvan de bewoner het exclusief gebruik heeft;

Overwegende eensdeels, dat de weg naar of van het werk, in de zin van artikel 1 van de besluitwet van 13 december 1945, niet noodzakelijk de openbare weg is en de weg niet uitsluit die de arbeider op zijn erf moet afleggen in verband met de noodzakelijkheid, waarin hij zich bevindt, zich naar de bij dit artikel omschreven plaatsen te begeven of ervan terug te keren;

Overwegende, anderdeels, dat de bij voormeld artikel bedoelde verblijfplaats die aanhorigheden van de eigenlijke woning, welke dienen beschouwd te worden als deel uitmakend van de aldus af te leggen weg, niet omvat;

Overwegende dat het vonnis, door het ongeval aan te zien als zich niet hebbende voorgedaan op de weg naar het werk om de enkele reden dat het gebeurde op een aanhorigheid van de verblijfplaats van eiser, de in het middel aangeduide wetsbepalingen schendt;

Dat het middel gegrond is;

Om deze redenen,

En zonder acht te slaan op het tweede middel dat tot geen ruimere vernietiging kan leiden,

Vernietigt het bestreden vonnis;

Beveelt dat melding van dit arrest zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerster in de kosten;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van Eerste Aanleg te Turnhout, rechtdoende in hoger beroep.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL.

8e Kamer. — 2 november 1967.

Voorzitter: M. Verwilghen.

Raadsheren: M.M. Bareel en Elleboudt.

Advocaat-generaal: Mr. Convent.

Advocaten: Mrs R. Van de Vorst, O. Truyen en Gilson de Rouvreaux.

Quasi-delicten. — Arbeidsongeval. — Weg naar het werk. — Verdeelde verantwoordelijkheid. — Slachtoffers. — Aangestelden van dezelfde werkgever. — Voortzetting van geding. — Verplichte aansprakelijkheidsverzekeraar. — Els in vrijwaring. — Kracht van gewijsde. — Indeplaatsstelling. — Art. 19 samengeordende wetten inzake arbeidsongevallen.

Volgens het art. 19 van de samengeordende wetten inzake arbeidsongevallen, zoals in voege vóór 11 juni 1934, heeft het slachtoffer, mede-aangestelde van dezelfde werkgever, geen vordering gemeen-recht tegen de verantwoordelijke, mede-aangestelde van dezelfde werkgever, voor een (verkeers-) ongeval op de weg van of naar het werk.

Indien het ongeval te wijten is aan meerdere verantwoordelijken, die, in solidum tegenover de slachtoffers gehouden zijn, en één der mede-aansprakelijken de vergoedingsplicht volledig dient te voldoen, dan behoudt de mede-verantwoordelijke zijn exceptie van niet-aansprakelijkheid tegen deze aansprakelijke, die het slachtoffer à 100 % heeft vergoed.

De niet-aansprakelijkheid van de mede-verantwoordelijke sluit ook, uiteraard, elke vrijwaring door zijn verplichte aansprakelijkheidsverzekeraar uit.

M. t./ Belgische Staat (Ministerie van Landsverdediging)
t./ X.

Gezien in behoorlijke vorm voorgelegd de door de wet vereiste proceduurstukken;

Overwegende dat het beroep, regelmatig naar vorm en tijd, ontvankelijk is;

Overwegende dat op 12 januari 1962, G., K. en V.G. tewerkgesteld bij de N.V. Glaverbel, op de weg naar de arbeid zijnde, slachtoffers zijn geweest van een verkeersongeval; dat tweede en derde voornoemden plaats hadden genomen in de Volkswagen behorend aan G., door deze bestuurd en verzekerd, overeenkomstig de wet de dato 1 juli 1956, door de Verzekeringsmaatschappij X.;

Overwegende dat eerste geïntimeerde, in haar hoedanigheid van verzekeraar-wet, in september 1962 de Belgische Staat, in de persoon van de Heer Minister van Landsverdediging, heeft laten dagvaarden om te horen zeggen dat de verantwoordelijkheid voor het ongeval de dato 12 januari 1962 ten laste van de militaire chauffeur handelend als orgaan van de Staat diende gelegd te worden; dienvolgens de Staat te horen veroordelen tot de terugbetaling der bedragen die zij tot dan toe had moeten uitkeren ten titel van forfaitaire vergoedingen aan de belanghebbenden van G., overleden ten gevolge van het ongeval (849.746 frank), aan K., licht gekwetst (16.745 frank) en aan V.G. zwaarder geraakt (41.254 frank);

Overwegende dat de Rechtbank van eerste aanleg te Turnhout in haar vonnis de dato 30 januari 1963 zegt voor recht dat de Staat voor de $\frac{3}{4}$ van de schadelijke gevolgen van het ongeval moet instaan en dat G., bestuurder van de Volkswagen, $\frac{1}{4}$ van de aansprakelijkheid moet dragen; dat het vonnis erbij voegt dat K. en V.G., als derde personen, gerechtigd zijn, hun volledige vergoeding te verkrijgen van een der verantwoordelijke personen die «solidair» gehouden zijn ten hunne opzicht; dat over de bedragen beslissend, het vonnis de eis van de verzekeraarster-wet, gesubrogeerd in de rechten van de belanghebbenden van G. enkel tot de $\frac{3}{4}$ weerhoudt, terwijl het de andere eisen, aangaande de vergoedingen-wet aan K. en V.G. uitgekeerd, volledig inwilligt;

Overwegende dat in januari 1964 M., steunende op haar voorbehouden, geakteerd in het vonnis de dato 30 januari 1963, een aanvullende eis lastens de Staat ingeleid heeft, strekkend tot de betaling van een bedrag van 271.566 frank, door haar uitgekeerd in haar hoedanigheid van verzekeraar-wet ten voordele van V.G., aangetast met een bestendige werkonbekwaamheid van 23 % sinds 19 mei 1962;

Overwegende dat de Staat, in februari 1954 X., auto-verzekeraarster van wijlen G. tot vrijwaring opriep en een hoofdeis lastens deze maatschappij inleidde om haar veroordeling te bekomen tot het betalen van een vierde der bedragen die de Staat aan de verzekeer-wet had moeten betalen op basis van het vonnis de dato 30 januari 1963 of nog gehouden zou zijn uit te keren aan M.;

Overwegende dat zo het vonnis de dato 30 januari 1963 de eis van de verzekeraar-wet in zover gesubrogeerd in de rechten van de belanghebbenden van G. tot de $\frac{3}{4}$ grond verklaart om reden G. voor $\frac{1}{4}$ de verantwoordelijkheid droeg, het bovendien beslist dat V.G. en K., als derde personen, vervoerd door G., gerechtigd zijn de volledige vergoeding te verkrijgen van een van de verantwoordelijke personen, die solidair gehouden zijn ten hunnen opzichte (Cassatie 14 juli 1944 - Pass. 313);

Overwegende dat appellant de bepalingen van artikels 19 lid 3 en 6 van de samengeordende wetten op de arbeidsongevallen laatijdig inroept;

Overwegende dat het vonnis de dato 30 januari 1963 door de verzekeraar-wet en door de Staat zonder voorbehoud uitgevoerd werd, dat het zodus in kracht van gewijsde is gegaan;

Overwegende dat het voorwerp van de aanvullende eis, in januari 1964 door M. ingeleid, hetzelfde is als dit op 30 januari 1963 gevonnist; dat immers deze oorspronkelijke eis tot voorwerp had het principe van de terugbetaling van de uitgaven van de verzekeraar-wet op basis van het gemeen recht te laten beslechten;

Overwegende dat de aanvullende eis door de verzekeraar-wet ingeleid de voorwaarden, door artikel 1351 van het burgerlijk wetboek gesteld, volkomen verenigt; dat de kracht van het gewijsde gehecht aan het vonnis de dato 30 januari 1963 het gevolg medesleept dat de verzekeraar-wet lastens de Staat het geheel van zijn uitgaven mag terugkrijgen;

Overwegende dat wat aangaat de eis tot vrijwaring van de Staat, of zijn hoofdeis ten laste van de auto-verzekeraar, dient opgemerkt dat X. noch partij noch vertegenwoordigd was in het geding dat aanleiding gaf tot het vonnis de dato 30 januari 1963; dat zodus deze beslissing haar niet tegenstelbaar is (artikel 9 wet de dato 1 juli 1956);

Overwegende dat de Staat, bij inplaatsstelling, ter verhouding van $\frac{1}{4}$, de rechten van V.G. ten laste van de auto-verzekeraar uitoefent; dat zijnerzijds de auto-verzekeraar, zo hij persoonlijk gehouden is de door zijn verzekerde veroorzaakte schade te herstellen, geen verplichtingen heeft boven de vergoedingen waartoe de verzekeraar

de zelf naar de regelen van het gemeen recht zou kunnen gehouden zijn;

Overwegende derhalve dat de auto-verzekeraar ertoe gemachtigd is alle excepties en verweermiddelen op te werpen welke door zijn verzekerde zelf zouden kunnen opgeworpen worden; dat hij bepaaldelijk artikel 19 alinea 3 en 6 van de samengeordende wetten mag inroepen zoals deze wetsbepalingen bestonden op het ogenblik van het ongeval, dit wil zeggen vóór het in werking treden van de wet van 11 juni 1964; dat de eerste rechter om reden die het Hof overneemt, te recht beslist heeft dat de eisen van de Staat tegen de verzekeringsmaatschappij X. ongegrond dienen verklaard;

Om deze redenen,

(.....)

HOF VAN BEROEP TE GENT

Jeugdrechter in Hoger Beroep. — 8 februari 1938.

Raadsheer: M. Henri Lefèbvre.

Advocaat-generaal: Mr. Paul Colpaert.

Jeugdbescherming. — Echtscheiding door onderlinge toestemming. — Minderjarig kind. — Overeenkomst houdende toekenning van hoederecht aan de echtgenote Mits bezoekrecht aan de man en onderhoudsuitkering ten behoeve van het kind. — Vordering na echtscheiding vóór de jeugdrechtbank. — Voorwerp: toekenning van hoederecht aan de man mits bezoekrecht aan de moeder en ontlasting van onderhoudsuitkering. — Jeugdrechtbank bevoegd.

Terwijl het opzet van de wet jeugdbescherming van 8 april 1965 de toekenning is van bevoegdheid aan de jeugdrechtbank telkens het belang van de minderjarige moet worden beoordeeld inzake de rechten van de ouders te zijnen opzichte, laat niets toe te veronderstellen dat deze wet aan de bevoegdheid van de jeugdrechtbank heeft willen onttrekken de kennis van de vorderingen strekkende tot wijziging van de vóór de ontbinding van het huwelijk bij onderlinge toestemming getroffen overeenkomsten betreffende het hoederecht over de minderjarige kinderen.

Dienvolgens, wanneer echtgenoten, bij notariële akte, en vooraleer de procedure tot echtscheiding door onderlinge toestemming in te stellen, overeengekomen waren dat hun minderjarig kind na de proeftijd aan de moeder zou worden toevertrouwd mits geregeld bezoekrecht van de vader, die aan de moeder een onderhoudsuitkering zou betalen tot wanneer zijn zoon de leeftijd van 18 jaar zou hebben bereikt, is de jeugdrechtbank bevoegd om kennis te nemen van de door de vader ingestelde vordering strekkende tot het wijzigen van het hoederecht over dit minderjarig kind, en derhalve van het bezoekrecht, zomede tot ontlasting van betaling door de vader van de onderhoudsuitkering.

Poma, Gabriël t./ Braeckman, Olga.

De Jeugdkamer van het Hof van Beroep te Gent, zetende in burgerlijke zaken:

Gezien het rekwist ter griffie van het Hof van beroep te Gent neergelegd op 14 juli 1967, bij hetwerk verzoeker verklaart beroep in te stellen tegen het vonnis gewezen op 22 juni 1967 door de jeugdrechtbank te Gent;

Gezien het voormeld vonnis in uitgifte overgelegd;

Gehoord in openbare terechtzitting de appellant Poma

Gabriel, bijgestaan door Meester Dubois, pleitbezorger ;
Gehoord in openbare terechtzitting de heer Colpaert,
Advocaat-generaal in zijn advies ;

Gezien geïntimeerde verstek laat gaan ;

Overwegende dat bij vonnis gewezen op 30 mei 1964 door de rechtbank van eerste aanleg te Gent de echtscheiding door onderlinge toestemming tussen verzoeker en geïntimeerde toegestaan werd ;

Overwegende dat bij akte verleden vóór notaris Roger Engels, waarvan de uitgifte in handen van de voorzitter der rechtbank van eerste aanleg te Gent werd gelegd, partijen voorafgaandelijk de procedure in echtscheiding overeengekomen waren dat hun kind John Poma na de proeftijd aan geïntimeerde zou toevertrouwd worden, dat verzoeker het bezoekrecht zou hebben over zijn zoon om de 14 dagen, dat het kindergeld aan geïntimeerde zou toekomen en dat verzoeker maandelijks tot op de dag dat zijn zoon 18 jaar oud zal geworden zijn, als onderhoudsgeld voor het kind aan geïntimeerde 2.500 frank zou uitkeren ;

Overwegende dat de vordering voor doel heeft het kind John aan verzoeker te horen toevertrouwen — mits bezoekrecht voor geïntimeerde, verzoeker te horen ontslaan van de verplichting onderhoudsgeld aan geïntimeerde te betalen en te horen verklaren dat het kindergeld voortaan aan verzoeker zou dienen uitbetaald te worden ;

Overwegende dat de eerste rechter zich ten onrechte onbevoegd verklaarde om van de eis te kennen ;

Overwegende dat volgens artikel 16 der wet van 8 april 1965 — artikel 302 B.W. nieuw —, dat in zijn eerste en tweede alinea bepaalt aan wie het bestuur over de personen en over de goederen van de kinderen na de ontbinding van het huwelijk toekomt, in zijn derde alinea uitdrukkelijk voorziet dat na de ontbinding van het huwelijk, in alle gevallen en in het belang van de kinderen de jeugdrechtbank op verzoek van partijen of van de Procureur des Konings, de onder partijen gesloten overeenkomsten of de uitgevaardigde beschikkingen kan wijzigen ;

Overwegende dat niets toelaat te veronderstellen dat de wetgever aan de bevoegdheid van de jeugdrechtbank wilde onttrekken de kennis van de vorderingen strekkende tot wijziging van de vóór de ontbinding van het huwelijk bij onderlinge toestemming getroffen overeenkomsten betreffende het hoederecht over de kinderen ;

Overwegende dat de wil van de wetgever trouwens geweest is dat zodra het belang van het kind moet worden beoordeeld ten aanzien van de rechten van de ouders te zijnen opzichte de jeugdrechtbank bevoegd is (Clotilde Delnoy-Margreve - « De ouderlijke macht na de inwerkingtreding van de wet van 8-4-1965 », bl. 12 ; Kebers - « Les dispositions de droit civil relatives au mineurs », Les Annales de Droit T. XXVI/1966, bl. 116) ;

Overwegende dat in casu de jeugdrechtbank wel bevoegd was om te kennen van de eis strekkende tot het horen wijzigen van de modaliteiten van het hoederecht over de minderjarige John ;

Overwegende dat zij even bevoegd was om te kennen van de eis strekkende tot het horen wijzigen van het bezoekrecht dat wel een verbroekeling is van het hoederecht en van de modaliteiten van de onderhoudsverplichtingen. (Proc. Gen. J. Matthijs : « De civielrechtelijke bepalingen betreffende de minderjarigen » - Tijdschrift voor Privaatrecht 1965, bl. 361) ;

Overwegende dat uit de gegevens van de maatschappelijke enquête blijkt dat de minderjarige John Poma, in zijn belang, best aan beroeper zou toevertrouwd worden ;

Overwegende dat in deze eventualiteit de betaling van een onderhoudsgeld aan de moeder niet meer gerechtvaardigd is ;

Overwegende dat over het bezoekrecht van de moeder niet kan gewezen worden, vermits deze verstek laat gaan ;

Om deze redenen :

Het Hof,

Gelet op het artikel 24 der wet van 15 juni 1935 ;

Ontvangst het beroep en erop wijzende :

doet het bestreden vonnis teniet en opnieuw wijzende :

Vertrouwt het kind John Poma toe aan verzoeker, ontslaat verzoeker van de verplichting onderhoudsgeld aan zijn gewezen echtgenote te betalen, zegt dat het kindergeld voor de minderjarige voortaan aan verzoeker dient uitbetaald.

Veroordeelt geïntimeerde tot de kosten van beide aanleggen.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 7 december 1967.

Voorzitter : M. Van Camp.

Advocaten : Mrs. De Groodt loco Le Paige en Imler.

Getuige in Burgerlijke Zaken en in zaken van Koophandel. — Aanzegging van voornaam, naam, beroep en woonplaats van de getuigen. — Sanctie. — Nietigheid. — Vereiste. — Schade. — Toepassing.

Krachten art. 261 Rv. moeten aan de voor het getuigenverhoor gedagvaarde partij aangezegd worden de namen, voornamen, beroepen en woonplaatsen van de tegen haar voor te brengen getuigen, dit alles op straffe van nietigheid.

Die nietigheid is niet absoluut of van openbare orde, zodat de gedaagde partij dient aan te tonen geschaad te zijn doordat sommige aanduidingen betreffende de getuigen ontbreken.

In een geding tot nietigverklaring van een testament heeft de gedaagde partij er alle belang bij te weten wie als getuige wordt opgeroepen. In het onderhavige geval is het ontbreken van de vermelding van het beroep van de getuigen, waarbij achteraf blijkt dat een getuige geneesheer en een andere politieagent is, van die aard dat de belangen van de gedaagde partij geschaad worden. Hetzelfde geldt als de voornaam van de getuigen enkel met de beginletter wordt aangeduid, aangezien de gedaagde partij in de onzekerheid is over de juiste identiteit en het best mogelijk is dat in hetzelfde huis familieleden wonen wier naam met dezelfde letter begint.

Van Ham t./ Van Ham.

Gezien de stukken van het geding en o.m. :

— de betekening-aanmaning van het ambt van gerechtsdeurwaarder M. Vandenhende te Antwerpen dd° 9 juni 1967, inhoudende ten verzoeken van partijen Mr. Gonthier aanmaning aan de tegenpartij om aanwezig te zijn op het getuigenverhoor met aanzegging van de te horen getuigen ;

— het bevel van de heer Rechter J. Lannie dd° 15 juni 1967 waarbij partijen verzonden werden voor deze kamer en rechtbank ten einde te horen beslissen over het incident gerezen naar aanleiding van het getuigenverhoor waartoe verweerders op incident willen overgaan ;

Gelet op artt. 2, 34, 36, 37 en 41 der wet van 15-6-1935 ;
Gehoord de heer rechter Lannie in zijn verslag en partijen in hun middelen en besluiten ter zitting van 1-12-1967 ;

Overwegende dat voormeld incident was opgerezen naar aanleiding van het feit dat aanleggers op incident ver-

klaarden zich te verzetten tegen de opening van het getuigenverhoor om reden van ongeldigheid van de aanzegging der getuigen wegens het feit dat het beroep van de getuigen niet werd vermeld;

Overwegende dat art. 261 W.B.R. voorziet dat aan de voor het getuigenverhoor gedagvaarde partij moeten betekend worden de namen, voornamen, beroepen en woonplaatsen van de getuigen welke de verzoekende partij wenst voor te brengen, dit alles op straffe van nietigheid;

Overwegende dat deze nietigheid niet absoluut is of van openbare orde, zodat de gedaagde partij dient aan te tonen geschaad te zijn, indien zekere aanduidingen betreffende de getuigen niet vermeld worden;

Overwegende dat ter zake, in de akte van 9 juni 1967 van gerechtsdeurwaarder Vandenhende, van de acht getuigen geen enkel beroep werd opgegeven en van drie getuigen alleen de beginletter van de voornaam werd vermeld;

Overwegende dat in casu het getuigenverhoor bevolen werd in een geding dat ertoe strekt een testament nietig te horen verklaren;

Overwegende dat in dergelijke omstandigheden de gedaagde partij er alle belang bij heeft precies te weten wie als getuigen worden opgeroepen, ten einde alle mogelijke opmerkingen en eventuele wraking te kunnen voorbereiden;

Overwegende dat het ontbreken van de vermelding van het beroep van de getuigen, waarbij achteraf blijkt dat een getuige geneesheer is en een andere getuige politieagent, van aard is om de gedaagde partij te schaden ter zake van de identificatie der getuigen;

Overwegende dat het uitsluitend vermelden van de eerste letter van de voornaam van getuigen van aard is om de gedaagde partij in de onzekerheid te laten over de juiste identiteit van de getuigen, gezien het best mogelijk is dat op hetzelfde adres verblijven een vader en een zoon, een broeder en een broeder, een zuster en een zuster waarvan de voornaam met dezelfde letter begint;

Overwegende dat, waar de rechtspraak over het algemeen mild oordeelt over de vergissingen en weglatingen ter zake van het art. 261 W.B.R., in casu bewezen is dat de belangen van de gedaagde partij werden geschaad;

Overwegende dat de gedaagde partij, huidige aanlegger op incident, zich dan ook terecht heeft verzet tegen de opening van het getuigenverhoor, gelet op de nietigheid der akte van aanzegging van de getuigen;

Overwegende dat deze akte van 9 juni 1967 dan ook nietig dient verklaard te worden;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Rechtsdoende op tegenspraak,

Na erover beraadslaagd te hebben,

Alle andere en strijdige besluiten verwerpend,

Zegt voor recht dat de aanduiding van de getuigen voorkomende in de akte betekend door gerechtsdeurwaarder Vandenhende te Antwerpen op 9 juni 1967 onvoldoende omschreven en bepaald werd.

Verklaart deze akte nietig.

Legt de kosten der nietige akte en incidentele proceduur ten laste van oorspronkelijke aanleggers, verweerders op incident.

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorbaat, spijs alle verhaal en zonder borgstelling.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

25 mei 1967.

Voorzitter : M. Moulin.

Openbaar Ministerie : M. Torfs.

Advocaten : Mrs. Heyvaert, Van de Velde en Houtekier.

Onrechtmatige daad. — Leger. — Tank kantelt. — Vrijpraak van de bestuurder. — Verplichting van de Staat tot onderhoud van de oefenterreinen. — Bestaan van een zeker risico gerechtvaardigd. — Geen fout.

Bij legermaneuvers kantelde een tank en kwamen twee soldaten om het leven. Volgens de deskundige van het krijgssauditoraat was ofwel de slechte toestand van het wegdek ofwel een verkeerd maneuver van de bestuurder ofwel beide samen de oorzaak van het ongeval. De bestuurder van de tank, vervolgd wegens onopzettelijk doden, werd vrijgesproken. De erfgenamen van de soldaten eisen vergoeding van de Staat.

Door de vrijpraak van de bestuurder is bewezen, dat hij geen fout gepleegd heeft. Daar hij een brevet had om een tank te besturen, was het geen fout van de Staat hem het besturen van een tank toe te vertrouwen.

Voor het onderhoud van de oefenterreinen bestaat in hoofde van de Staat geen resultaatsverbintenis. De Staat moet de regelen van de gewone voorzichtigheid in acht nemen, rekening houdende met de omstandigheden. Hij heeft het recht het leger te oefenen en het binnen redelijke perken aan gevaar bloot te stellen. Nu ten deze het risico normaal was (zie nader het vonnis) en geen fout van de Staat of van zijn organen vaststaat, hebben de erfgenamen geen gemeenrechtelijk verhaal op de Staat.

A. en B. t./Belgische Staat.

Overwegende dat de erfgenamen van Korporaal A., en deze van soldaat B, die het leven verloren hebben tijdens een legeroefening in Duitsland, de Belgische Staat gedagvaard hebben in betaling van verscheidene vergoedingen;

Overwegende dat het bewezen is dat beide slachtoffers op 23 november 1964 te Bruecke overleden zijn, omdat een fulltrack-tank in een gracht kantelde;

Overwegende dat volgens Majoor C. als deskundige door het Krijgssauditoraat aangesteld, de oorzaak van het ongeval rust, ofwel op de slechte toestand van het wegdek, ofwel eveneens op een verkeerd manoeuvre van de geleider of beide te zamen (stuk 117);

Overwegende dat het « erga omnes » gevonnis werd dat de chauffeur, de soldaat D. geen fout gepleegd heeft, omdat hij door een niet uitvoerig gemotiveerd vonnis van de Krijgsraad d.d. 3 juni 1965 en een arrest van het Militair Gerechtshof d.d. 13 oktober 1965 van verschillende betichtingen vrijgesproken werd, en onder andere van de betichting van « door gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg maar zonder het oogmerk om de persoon van een ander aan te randen, onopzettelijk de dood van A en B te hebben veroorzaakt »;

Overwegende dat aanleggers beweren dat de Belgische Staat verantwoordelijk is voor het onderhoud en de veiligheid van haar kazernen en oefenterreinen, en dat verder voor zijn troepen gepast materieel ter beschikking moest stellen opdat zijn betonbanen van alle gevaarlijke produkten of voorwerpen regelmatig zouden gezuiverd worden;

Overwegende dat de Belgische Staat zeker niet tot een verplichting van uitslag gehouden is;

Dat hij de regelen van de gewone voorzichtigheid moet eerbiedigen en dit rekening houdende met de verschillende omstandigheden ;

Overwegende dat de Belgische Staat het recht en de plicht heeft zijn leger te oefenen, en bijgevolg de leden van het leger aan zekere gevaren bloot te stellen, op voorwaarde natuurlijk binnen redelijke perken te blijven ;

Overwegende dat tankwagens niet bestemd zijn op goede betonbanen en binnen zekerheidsbetonblokken te blijven rijden ;

Dat het bijgevolg heel normaal is de tanks door een zekere modderlaag te doen rijden ; dat de kompaniekommandant van beide slachtoffers met gezond verstand verklaard heeft « Ik bevestig dat, zo ik zelf de oefening had geleid, ik deze niet zou stop gezet hebben ingevolgde de modderlaag die op de baan lag. Op het terrein wordt er op sommige plaatsen door soms meer dan een halve meter modder gereden » (stukken 109 en 82) ;

Overwegende dat het ongeval plaats gevonden heeft in een draai, na een daling (zie foto nummer 1) ;

Dat er daar slijk aanwezig was, hetgeen onvermijdelijk moest gebeuren op een baan die gebruikt werd door de rupsenwagens vóór en na de oefeningen ;

Dat het slijk van tijd tot tijd door een bulldozer verwijderd werd, en dat men niet mag eisen dat zulke baan altijd onberispelijk zuiver zou zijn ;

Dat het ter zake misschien mogelijk was tot betere uitslagen te komen door andere of betere technische middelen, gelijk voorgesteld door de plaatselijke commandant, maar dat de Rechtbank het feit van een tank op zulke baan te hebben doen rijden gedurende een legeroefening en het feit van die baan niet beter of door betere technische middelen te hebben doen reinigen, niet als foutief mag aanzien ;

Dat moest zelfs een orgaan van de Staat een fout gepleegd hebben in de verdeling van de nodige kredieten om tuigen te kopen of om herstellingen aan reeds bestaande tuigen te doen, dan zou toch die fout zonder oorzakelijk verband met het ongeval zijn, precies omdat het normaal is bij legeroefeningen zekere moeilijkheden te ontmoeten die gewoonlijk met opzet verwekt worden voor de vorming van de soldaten ;

Dat ter zake aanleggers niet het bewijs leveren van het bestaan van een fout in oorzakelijk verband met het ongeval ;

Dat het opgelopen risico normaal was, en desgevallend aanleiding zou kunnen geven tot zekere vergoedingen berustend op een verantwoordelijkheid zonder fouten, gelijk die bestaat in zake arbeidsongevallen en in zake herstellingspensioenen ;

Dat moest een leemte bestaan in het principe of in de hoogte van die vergoedingen, dan zou toch daardoor het verhaal tot het gemeen recht niet geopend worden ;

Overwegende dat nog moet onderstreept worden dat de tank waarvan sprake de achtste van een kolonne was, en dat de zeven eerste tanks geen moeilijkheden ondervonden hebben, wat wel bewijst dat het rijden door die modderlaag van een paar centimeters niet abnormaal was ;

Overwegende dat de Belgische Staat ten onrechte beweert dat in alle geval de twee slachtoffers de $\frac{3}{4}$ van de verantwoordelijkheid moeten dragen omdat « het duidelijk zou zijn, indien de beide soldaten A. en B., zoals hun makkers, zich hadden teruggetrokken, ook voor hen het ongeval geen grote gevolgen zou gehad hebben » ;

Dat inderdaad Korporaal A. tankcommandant was (zie stuk 125) en integendeel heel zijn plicht gedaan heeft door zijn tank tot het laatste te hebben geleid ;

Dat overigens die twee mannen bevel gekregen hadden met het hoofd buiten de luiken te staan (zie verklaring Kommandant stuk 109) en dat in alle geval het niet

lukken van een « ontwikkelingsmanoeuvre » nooit als foutief mag aanzien worden, des te meer dat men zich mag afvragen of zulke « terugtrekking » mogelijk was, want tien soldaten waren daar binnen aanwezig (stukken 10 en 11) ;

Overwegende dat wat de vrijgesproken chauffeur aangaat het bewezen is dat hij geen fout gepleegd heeft ;

Dat die man in 't bezit was van een brevet om zulke tank te leiden ; dat de Staat niet de minste fout gepleegd heeft door zulke chauffeur met die leiding te belasten ;

Om deze redenen :

De Rechtbank,

(afwijzing)

BURGERLIJKE RECHTBANK TE OUDENAARDE

2e Kamer. — 17 november 1966.

Voorzitter : M. Heyvaert.

Openbaar ministerie : M. Lefevre.

Advocaten : Mrs. Grysolle en Robeys.

Schenkingen en testamenten. — Art. 918 B.W. — Schenking aan een erfgerechtigde in de rechte lijn onder last van levensonderhoud van de schenker en van zijn zwager. — Toerekening op het beschikbaar gedeelte. — Fictieve aard van de lasten. — Wijze van inkorting. — Tweede schenking die het beschikbaar gedeelte overschrijdt. — Terugkeer naar de reserve.

De overledene had aan een van zijn kinderen een hofstede geschonken met vrijstelling van inbreng, maar met last van levenslang onderhoud van de schenker en van dezes zwager. Later schonk hij aan dezelfde zoon gronden, nogmaals met vrijstelling van inbreng.

De waarde van de geschonken hofstede wordt toege-rekend op het beschikbaar gedeelte. De last van de schenking wordt vermoed fictief te zijn. Dit onweer-legbaar vermoeden geldt ook voor de last ten aanzien van de zwager van de erfplater, want de wet maakt geen onderscheid. De inkorting met betrekking tot het deel van de schenking dat het beschikbaar gedeelte over-schrijdt geschiedt door mindere ontvangst, niet in natura.

Nu het beschikbaar gedeelte reeds door de eerste schenking overschreden werd, dient de latere schenking van de gronden in haar geheel herroepen te worden en moeten de gronden in natura naar de reserve te-rugkeren.

Quintyn t. Quintyn.

Gezien de stukken, waaronder het tussenvonniss door deze rechtbank verleend dd. 2 oktober 1964 en waarbij, alvorens over de grond van het geschil uitspraak te doen, een deskundige werd aangesteld met opdracht de goederen afhangende van de nalatenschap van wijlen R. , rechtsvoorganger van partijen, op te sommen en hun waarde te bepalen onder aftrek van de lasten en tevens het beschikbaar — en voorbehouden gedeelte van deze nalatenschap te berekenen ;

Gezien het deskundig verslag van de heer Ere-notaris Evenepoel waarbij het totaal van roerende en onroerende goederen van voormelde nalatenschap op 2.099.677 frank, geraamd wordt en het beschikbaar gedeelte voorlopig vastgesteld op één vierde hiervan of 524.919,25 fr.

I. Omtrent de waarde der hofstede :

Overwegende dat eisers voorhouden dat de deskundige voor de waarde der hofstede met afhangen en gronden, voorwerp der schenking van 19 oktober 1951, te ramen op 820.000 fr., een te lage schatting heeft gedaan ; dat volgens hen de waarde der hofstede, grond en gebouwen, 1.000.000 fr. bedraagt, ofwel de grond afzonderlijk aan 200 fr. de vierkante meter zou moeten geraamd worden, hetzij 870.000 fr. en dat de waarde der gebouwen dan 13.000 fr. zou moeten bedragen ;

Overwegende dat bij de schatting van de werkelijke en objectieve waarde van de hofstede ondermeer rekening diende gehouden met de staat waarin de gebouwen zich bevinden ; dat volgens de deskundige de woning, stallen en schuren eerder verouderd zijn ; dat door geen rekening te houden met de waarde dezer gebouwen en door de grond integraal als bouwgrond te schatten, de deskundige geen schatting heeft gedaan in het nadeel van de eisers ; dat trouwens de deskundige kwestieuze grond op zijn volle diepte aan de prijs van 200 fr. per m² heeft geschat, dat gelet op al de feitelijke elementen terzake, de rechtbank van oordeel is dat de som van 820.000 fr. de juiste en billijke waarde der hofstede met afhangen en grond vertegenwoordigt op het ogenblik van het overlijden van de erflater ;

Overwegende dat ten onrechte, verweerder opwerpt dat deze som zou dienen verminderd te worden met de afbraakkosten der gebouwen, vermits anderzijds ingeval van slooping van oude gebouwen een premie voor deze slooping wordt toegekend ;

II. Omtrent de gevraagde inkorting der schenking van 10 oktober 1951 :

Overwegende dat kwestieuze hofstede met afhangen en grond door de decujus aan verweerder, zijn zoon, geschonken werd bij authentieke akte verleden voor het ambt van notaris De Vuyst op 19 oktober 1951, en zulks « met ontslag van inbreng in natura » onder last van levenslang onderhoud van de schenker en dezes zwager ; dat verder gestipuleerd werd dat de schenker voor zich en zijn zwager het kosteloos gebruik voorbehield van twee gemeubelde slaapkamers en « de gemeubelde grote kamer » in bedoelde hofstede ;

Overwegende dat eisers de inkorting in natura van deze schenking vragen tot het beloop van het beschikbaar gedeelte en zulks gezien het geheel in vijf percelen bouwgrond kan verdeeld worden, mits afnemings van twee stukken bouwgrond uit de boomgaard, elk met een gevelbreedte van twaalf meter aan de straat ;

Overwegende dat verweerder deze verdeling in percelen bouwgrond en de mogelijkheid van inbreng in natura betwist ; dat het er volgens hem eerst en vooral op aankomt het juiste bedrag van het beschikbaar deel te bepalen en dat verder de schattingswaarde der hofstede zou moeten verminderd worden met de bedongen lasten, deze laatste geraamd op 300.000 fr., voor de vader en 30.000 fr. voor de oom ;

Overwegende dat om het patrimonium van de decujus op de dag van het overlijden, en derhalve om het beschikbaar - en voorbehouden gedeelte vast te stellen, de bestaande goederen van de nalatenschap en ook de erbij te voegen geschonken goederen (art. 922 B.W.), dienen geschat volgens hun waarde ten tijde van het overlijden en niet volgens hun waarde ten tijde van de verrichtingen van de verdeling ; dat de rechtbank aanneemt dat deze waarde ten tijde van het overlijden en derhalve ook het beschikbaar gedeelte op weinig na, wat dit laatste betreft, (bedrag der liggende gelden, meubelen, begrafenis-kosten...) op oordeelkundige wijze door de deskundige werden geschat ; dat derhalve als vaststaand

mag aangenomen worden dat de waarde van de kwestieuze hofstede het beschikbaar gedeelte der nalatenschap van de schenker overtreft ; dat verder dient vastgesteld dat de eisers, zowel als verweerder reservataire erfgenamen zijn en dat zij de erfenis aanvaard hebben ;

Overwegende dat de waarde van een schenking (interprévatieve wet van 4 januari 1960), gedaan aan een erfge-rechtigde in rechte linie, onder last van levenslange huisvesting, voeding en onderhoud van de schenker, ingevolge de bepalingen van art. 918 B.W., dient aangerekend op het beschikbaar gedeelte ; dat ingevolge deze bepalingen de last vermoed wordt fictief te zijn (o.m. De Page de. VIII, nr. 14594, blz. 1566) ;

Overwegende dat bij de akte-schenking van 19 oktober 1951 aan verweerder dezelfde last werd opgelegd ten aanzien van zijn oom ; dat evenwel de bepalingen van voormeld art. 918 B.W. ook op deze bedingen en lasten toepasselijk zijn vermits de wettekst in algemene be-woordingen opgesteld is en er geen onderscheid gemaakt wordt naargelang de persoon van diegene tegenover wie de verplichting van huisvesting, voeding en onderhoud wordt opgenomen of bedongen ; (o.m. Kluyskens, Schenkingen en Testamenten, nr. 119) ;

Overwegende dat de bepalingen van voormeld art. 918 B.W., naast het onweerlegbaar vermceden dat zij stellen van een gift met vrijstelling van inbreng ook nog een uitzondering inhouden op de algemene regel die aan de begiftigde erfgenaam een vermindering of inkorting in natura oplegt ; dat deze uitzondering als dusdanig de uitzonderingen voorzien bij art. 866 B.W. aanvult ; (o.m. Kluyskens-Schenkingen en Testamenten, nr. 87 blz. 129-130 en nr. 112 ; De Page deel VIII nr. 1536 blz. 1636 ; aantekeningen bij art. 918 in « Burgerlijk Wetboek » Simon en De Beus) ;

Overwegende dat derhalve de inkorting van dit gedeelte der schenking dat het beschikbaar gedeelte overtreft, in mindere ontvangst en niet in natura dient te geschieden ;

Overwegende dat verder, ingevolge de bepalingen van art. 928 B.W. intresten verschuldigd zijn op datgene wat het beschikbaar gedeelte overschrijdt en zulks te rekenen van de dag waarop de schenker overleden is, ingeval — zoals terzake — de vordering tot inkorting binnen het jaar werd ingesteld (o.m. De Page, deel VIII nr. 1548 ; aantekening bij Simon en De Beus onder art. 843 ; Kluyskens op cit. nr. 137, 5°) ;

III. Omtrent gevraagde nietigverklaring der schenking van 9 april 1952 :

Overwegende dat bij akte-schenking van 9 april 1952 de decujus aan zijn zoon, huidige verweerder, nogmaals « met vrijstelling van inbreng in natura », een gift deed van een aantal gronden onder de gemeenten Bambrugge en Burst gelegen, met als last binnen de zes maanden vanaf het overlijden van de schenker, aan ieder der volle broers en zusters van de begiftigde een som van 25.000 fr. te betalen, of in totaal 100.000 fr. ;

Overwegende dat volgens de gegevens van het deskundig verslag, de waarde dezer goederen op de dag van het overlijden van de schenker 456.480 fr. bedroeg, hetzij dus minder dan het beschikbaar gedeelte der nalatenschap ;

Maar overwegende dat door de schenking van de hofstede met afhangen en grond bij akte van 19 oktober 1951, de decujus het beschikbaar gedeelte reeds ver overschreden had ; dat derhalve deze schenking voor het geheel dient herroepen en dat, wat deze goederen betreft, de begiftigde nooit geacht wordt donataris geweest te zijn daar anders het aan de reservataire voorbehouden

gedeelte zou aangetast worden; (Kluyskens, op cit. nr. 135; De Page, op cit. nrs. 1501 en 1531);

Dat deze goederen derhalve in natura naar de reserve dienen terug te gaan, reserve waarin op verweerder reeds aan ieder van zijn broeders en zuster 25.000 fr. zou betaald hebben;

IV. Omtrent de andere punten van de eis:

Overwegende dat al de partijen erover akkoord gaan dat de gemeenschappelijke onroerende goederen zouden verkocht worden;

dat zij eveneens akkoord gaan om inventaris van de roerende goederen op te maken;

Overwegende dat verweerder betwist de prijs van 138.342 fr. te hebben aangeboden voor de overname van de roerende goederen van de gemeenschap; dat hij verder de bewering van eisers bestrijdt als zou de decujus ten onrechte 3/8 van de uitkeerbare titels en 1/4 van de coupons van die titels, bij de Kredietbank opgetrokken hebben;

Overwegende dat, wat deze betwistingen betreft, de partijen in gebreke zijn aan de rechtbank de nodige elementen te verschaffen om ze nu op te lossen; dat verweerder terecht doet opmerken, dat « deze twee betwiste punten later het voorwerp van tegenzeggingen kunnen uitmaken »; dat deze punten, indien zij tussen partijen betwist mochten blijven, het opmaken van een inventaris niet in de weg staan en dat zij geen noemenswaardige veranderingen kunnen brengen aan het door de deskundige voorlopig geraamd bedrag van het beschikbaar gedeelte der nalatenschap;

Overwegende dat verweerder niet betwist dat hij sedert 1944 op de boerderij bij zijn ouders inwoonde maar dat de eisers niet bewijzen dat verweerder boven zijn loon, waarvan een gedeelte in natura bedongen was en een gedeelte als inwoon, nog giften zou ontvangen hebben, buiten de hoger vermelde, die op het beschikbaar deel zouden moeten aangerekend worden;

Overwegende dat eisers die het merendeel der belangen vertegenwoordigen, vragen dat notaris De Vuyst te Borsbeke zou aangesteld worden als instrumenterende notaris en notaris Caudron te Erembodegem om de afwezigen te vertegenwoordigen; dat verweerder niet akkoord gaat omtrent de aanduiding van notaris De Vuyst, vermits ook deze notaris een « akte-gifte opstelde welke het voorwerp van betwistingen vormt en er discussie blijkt te bestaan tussen twee notarissen ».

Overwegende dat, gelet op de feitelijke omstandigheden der zaak, het belang der erfgenamen en een goede rechtsbedeling eisen dat een notaris, vreemd aan de betrokken partijen zou aangesteld worden;

V. Omtrent de tegeneis:

Overwegende dat de partij Q. C. bij tegeneis vraagt dat zij, ingeval de schenking van 9 april 1952 « voor het geheel of voor een deel nietig te verklaren is », zou gerechtigd worden die goederen over te nemen op grond van de wet van 16 mei 1900 op de erfregeling der kleine nalatenschappen;

Overwegende dat slechts onder toepassing van deze wet vallen, de nalatenschappen waarvan het kadastraal inkomen van het geheel der onroerende goederen een bepaald maximum niet overschrijdt, maximum dat ten tijde van het openvallen der kwestieuze nalatenschap 24.000 fr. bedroeg (K.B. 21 augustus 1962);

Overwegende dat verder art. 4 der voormelde wet het recht van overname regelt voor de erfgenamen in rechte linie en bepaalt welke goederen zich in de nalatenschap moeten bevinden en aan welke vereisten deze moeten voldoen;

Overwegende dat de partij Q. C. niet bewijst of aanbiedt te bewijzen dat de door de wet gestelde voorwaarden verwezenlijkt zijn om haar toe te laten enkel de goederen, voorwerp der schenking van 9 april 1952, over te nemen; dat derhalve deze tegeneis niet kan worden ingewilligd en trouwens alle grond mist;

Om deze redenen,

Alle andere en strijdige besluiten als ongegrond verwerpend,

Rechtdoende op tegenspraak,

Gehoord het openbaar ministerie in zijn advies ter openbare zitting gegeven;

Ontvangt de eis en de tegeneis en verklaart de eerste in de hiernabepaalde mate gegrond, en de tegeneis ongegrond en wijst deze af;

Zegt voor recht dat de schenking opgenomen in de akte verleden voor het ambt van Meester De Vuyst, notaris ter standplaats Borsbeke in dato 19 oktober 1951, zal ingekort worden tot het bedrag van het beschikbaar gedeelte en zulks bij wijze van mindere ontvangst; zegt voor recht dat verweerder Z.C. intresten verschuldigd is op de waarde van het deel dezer schenking dat het beschikbaar gedeelte overschrijdt en dit vanaf de dag van het overlijden van Q.R., zijnde 24 juli 1963;

Zegt voor recht dat de schenking opgenomen in de akte verleden door het ambt van Mr. Van Den Bosche, notaris ter standplaats H. in dato van 9 april 1952, ontbonden is;

Beveelt dat door het ambt van een notaris door partijen aan te stellen, zoniet door het ambt van Meester Guybert Caudron, notaris ter standplaats E., met tussenkomst van Mr. Bauwens, notaris ter standplaats H., zal overgegaan worden tot vereffening en verdeling van de huwgemeenschap Q. R.-R. S. en van dezer nalatenschappen volgens elks gerechtigden en nadat er voorafgaandelijk tegensprekelijk inventaris van de roerende goederen zal opgesteld zijn, alsmede tot de voorafgaande openbare verkoping bij licitatie van de gemeenschappelijke onroerende goederen; stelt Mr. Verbruggen, notaris ter standplaats St.L.-H. aan om de afwezigen of wederspanningen te vertegenwoordigen met zending te ontvangen en geldige ontlasting te verlenen, alsook handlichting van alle inschrijvingen zelfs andere dan deze ambtshalve genomen er vrijstelling van te geven of te verzaken aan alle koopverbrekende, rechtsvorderingen en alle verklaringen te doen en stukken te tekenen daartoe nodig;

Machtigt de voornoemde werkende notarissen om tot de gemelde bewerkingen over te gaan zo in afwezigheid als in tegenwoordigheid der partijen, deze behoorlijk opgeroepen bij deurwaarder;

Stelt de heer Jan Heyvaert, rechter in deze rechtbank aan als rechter-commissaris op wiens verslag de geschillen zullen geoordeeld worden die in de loop der voorgedachte bewerkingen zouden kunnen ontstaan;

Wijst het meer gevorderde van de eis als ongegrond af;

Legt de kosten ten laste van de massa;

En gelet op het gevaar dat bestaat bij het verwijl, verklaart huidig vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande alle verhaal en zonder borg, behalve wat de kosten betreft.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUSSEL.

7e Kamer. — 24 mei 1967.

Voorzitter : M. Van Dijk.

Referendaris : M. Verdoedt.

Advocaten : Mrs. P. Ronse, Van Reepingen, Van Eecke en Van der Seynen loco Bove.

Onrechtmatige daad. — Bediende van wisselagent. — Optredend als persoonlijk lasthebber van een cliënt. — Buiten de uitoefening van zijn functie. — Geen toepassing van art. 1384 B.W. — Onvoldoende controle op de bediende als bediende niet relevant. — Geen verplichting de persoonlijke activiteit te controleren.

Een wisselagent is niet aansprakelijk op grond van art. 1384 B.W. voor de verduistering van titels die gepleegd werd door zijn bediende, indien deze laatste ze als rechtstreeks en persoonlijk lasthebber van de cliënt heeft ontvangen (zie nader het vonnis voor de omstandigheden). De bediende heeft immers niet in de uitoefening van zijn functie gehandeld.

Zelfs als de wisselagent de activiteit van zijn bediende in zijn kantoor niet nauwkeurig controleerde, kan die fout maar ingeroepen worden voor operaties die door de bediende in de uitvoering van zijn functie werden verricht. Het kan de wisselagent niet verweten worden dat hij geen controle uitoefende op de persoonlijke activiteit van zijn bediende.

P. t./ D.

Overwegende dat de vordering er, in hoofdde, toe strekt verweerder te doen veroordelen tot betaling aan eiser van de sommen van 240.000, 562.500, 502.350, 105.400, 104.000, 20.250, 185.000 en 187.067 frank, hetzij de tegenwaarde van gouden pond sterling, duitse mark en verschillende aandelen, alsmede voor de aankoop van beurswaarden bestemde sommen ;

Overwegende dat eiser — ter staving zijner vordering — de volgende elementen inroept : 1) hij sloot met de genaamde T. — dewelke z.i. in verweerders naam handelde en te Gent een bijhuis van verweerders wisselkantoor uitbaatte — verschillende contracten van verkoop en aankoop van titels en deviezen ; 2) bij vonnis van 27 januari 1964, uitgesproken door de rechtbank van eerste aanleg te Gent, werd T. — samen met zijn stiefmoeder, geboren J.C. — tot vier jaar gevangenisstraf en 100 fr. boete veroordeeld, o.m. uit hoofde van verduistering, ten nadele van eiser, van kwestieuze beurswaarden, goudstukken, deviezen en geldsommen ; 3) bij arrest van het Hof van beroep te Gent dd. 15 juni 1964, werd de gevangenisstraf tot vijf jaar verhoogd ; 4) bedoeld arrest onderstreept, dat verweerder op zeer onnauwkeurige wijze zijn controle op het bijkantoor te Gent uitoefende en dat bijna al de slachtoffers van T. overtuigd waren te handelen met wisselagent D. door bemiddeling van zijn vertegenwoordigers (waaronder T.) te Gent ; 5) tijdens het strafrechtelijk onderzoek, gaf verweerder toe dat T. zijn bediende en zijn afgevaardigde ter beuze was (cfr. klacht D. van 9 mei 1963 en onderhoor D. van 9 mei 1963) ;

Overwegende dat waar eiser zijn vordering op art. 1384 B.W. steunt — bewerende dat T. ter zake in hoedanigheid van verweerders bediende zou zijn opgetreden — hij helemaal uit het oog schijnt te verliezen, dat T. klaarblijkelijk een dubbele activiteit aan de dag heeft gelegd : enerzijds, enige regelmatige aankopen en verkopen van bepaalde titels voor rekening van het wisselkantoor D. en, anderzijds, de kwestieuze, louter speculatieve operaties — het overgrote deel trouwens — waarbij eiser aan

T. fondsen, titels en goudstukken toevertrouwde waarover deze laatste kon beschikken « pour toutes opérations boursières » — mits betaling aan eiser van intresten of uitkering van een aandeel in de winst — operaties die, vanzelfsprekend, volledig buiten het raam der regelmatige activiteiten van het wisselkantoor D. vielen ;

Dat, inderdaad, zoals door het strafonderzoek aan het licht werd gebracht, T. en C. onafhankelijk van hun functie als bedienden van verweerder, belangrijke speculatieve beursverrichtingen voor eigen rekening uitvoerden (cfr. uiteenzetting der feiten, door dhr. Procureur des Konings neergelegd ter zitting van 6 januari 1964 der boetstrafelijke rechtbank te Gent) ;

Dat beide bedienden, overigens, voor de tot deze categorie behorende daden onder de telastlegging (sub C) van bedrieglijke verduistering en verspillen o.m. ten nadele van eiser (nr. 75) werden vervolgd en veroordeeld ;

Dat, daarenboven, reeds bij verschillende gerechtelijke beslissingen werd vastgesteld, dat T. de hoedanigheid van handelaar had om — buiten zijn bediening bij verweerder — daden van koophandel, zoals in art. 2 W.K. beschreven, te hebben verricht ;

Overwegende dat eiser dan ook — om in zijn opzet te slagen — zou dienen te bewijzen — quod non — met T. in dezes hoedanigheid van bediende van verweerder, en niet met een voor eigen rekening handelende T. te hebben gecontracteerd (cfr. Brussel, 26 april 1958, R.G.A.R., 1960, nr. 6485) ;

Dat, daarentegen, de volgende elementen duidelijk het tegenovergestelde aantonen : 1) briefpapier uitsluitend op naam van T. en met vermelding van dezes privé-adres, onderscheiden van het bijhuis D. te Gent (zie P.V. van vaststelling opgesteld door deurwaarder Van Wittenberghe dd. 22 april 1964) 2) verhandelingen ten huize van eiser ; 3) onregelmatige, met de regelen van het beroep van wisselagent strijdige operaties ;

Overwegende, inderdaad, dat voor de toepasselijkheid van art. 1384 B.W. niet enkel een band van ondergeschiktheid is vereist, maar ook dat de aangestelde in de uitoefening van zijn functie opgetreden zij ;

Dat immers een wisselagent enkel moet instaan voor zijn bedienden in verband met de uitoefening van hun functies en op voorwaarde dat men aan de wisselagent zelf — en niet aan deze bedienden persoonlijk — vertrouwen heeft geschonken, voorwaarde die terzake geenszins vervuld is (cfr. R.P.D.B., V° Agent de change, nr. 325) ;

Dat een wisselagent dan ook niet aansprakelijk is voor de verduistering van titels begaan door zijn bediende, indien deze laatste — zoals in casu — ze als rechtstreeks en persoonlijk mandataris van de cliënt had ontvangen (cfr. Brussel, 16 november 1881, Pas. 1882, 11, 94 ; Kooph. Brussel, 26 oktober 1933, B.A. 1934, 737 ; Kooph. Luik, 12 juli 1932, Jur. Liège, 1932, blz. 270 ; Pirson-De Villé, I, nr. 120) ;

Dat de bij voormeld artikel voorziene aansprakelijkheid niet van toepassing is wanneer — wat hier onbetwistbaar het geval is — de aangestelde door de benadeelde niet werd beschouwd als handelend voor rekening van zijn werkgever, maar als optredend voor eigen rekening, zodat de band van ondergeschiktheid voor de benadeelde geen rol heeft gespeeld (cfr. Burg. Brussel, 17 januari 1930, R.G.A.R., 1930, 530 ; Luik, 15 februari 1926, R.G.A.R., 1927, 61 ; Luik, 17 maart 1925, R.G.A.R., 1927, nr. 98) ;

Overwegende, anderzijds, wat de door eiser ingeroepen artt. 1382 en 1383 B.W. aangaat, dat verweerder onbetwistbaar — zoals door voormeld arrest dd. 15 juni 1964 van het Hof van beroep te Gent terdege werd onderstreept — een grove fout heeft begaan met zijn controle op het bijkantoor te Gent op zeer onnauwkeurige wijze uit te oefenen ;

Dat deze fout echter alleen zou kunnen worden ingeroepen door regelmatige cliënten van verweerders wisselkantoor, voor operaties met dit laatste gedaan door bemiddeling van een in uitvoering van zijn functie handelende aangestelde, maar niet door eiser, dewelke, immers — zoals duidelijk blijkt uit de aard zelf van de verrichtingen, waarvan hij wist of alleszins moest weten dat verweerder ze in geen geval kon dekken — geenszins heeft gecontracteerd met T. als bediende van verweerder maar in persoonlijke naam en als zijn eigen vertrouwensman en mandataris;

Dat eiser bezwaarlijk verweerder kan verwijten geen toezicht te hebben uitgeoefend op de persoonlijke activiteit van T., controle die immers volstrekt onmogelijk was vermits gezegde activiteit buiten het kantoor D. om geschiedde en, overigens, het voorwerp van een afzonderlijke (zwarte) boekhouding was;

Dat integendeel — verre van enige fout of nalatigheid van verweerder ten opzichte van eiser te kunnen ver-

wijten — eiser moet toegeven dat alle operaties, die effectief door bemiddeling van het wisselkantoor D. voor zijn rekening geschieden en waarvan borderellen worden voorgelegd, door verweerder regelmatig werden afgehandeld;

Overwegende, tenslotte, dat de aansprakelijkheid voor een gegeven schade essentieel veronderstelt, dat de persoon aan wie een schadeverwekkend feit wordt verweten, door zijn daad is tekortgekomen aan een verplichting die hij tegenover de benadeelde had, terwijl geenszins ter zake wordt ingezien welke verplichting verweerder jegens eiser zou hebben gehad in verband met operaties die T. uitsluitend in eigen naam en buiten het wisselkantoor D. heeft afgehandeld (cfr. Cass. 22 augustus 1940, Pass., 1940, 1, 205);

Overwegende dat de vordering, in deze omstandigheden, van alle grond is ontbloot;

(afwijzing)

INGEZONDEN BIJDRAGE

JEUGDBESCHERMING : WENS EN WERKELIJKHEID

(Interpretatieve gegevens bij de cijfers van het eerste werkjaar [september 1966 - september 1967] van de jeugdbeschermingscomité's, ingesteld bij de wet van 8 april 1965 en in werking getreden bij Koninklijk Besluit op 1-9-1966.)

Bewust van de relatieve waarde dezer cijfers, en wel om twee redenen, nl. het verschil in datum van installatie der comité's (in bijlage vermeld) (1), en het mogelijk zeer groot onderscheid in methode van functioneel behandelen der gevallen, dringen zich een reeks bedenkingen op, door de comité's zelf wellicht best toetsbaar aan de werkelijkheid.

In het geheel werden 3.757 gevallen aanhangig gemaakt bij de 26 comité's (gemiddeld 144,5). Het aantal gevallen per comité varieert echter van 507 tot 54.

Van deze 3.757 gevallen werden er

1.629 rechtstreeks bij het comité aangebracht	43,4 %
1.393 na 1 ^o onderzoek door parket overgedragen	37,1 %
732 in opdracht v/d jeugdrechter overgenomen	19,5 %

In totaal werden 200 plaatsingen buiten gezin aanbevolen (5,3 %). Deze maatregel dient inderdaad uitzonderlijk te blijven in een preventieve gezinsactie.

Opvallend is toch eerst het verschil in herkomst der gevallen. Wellicht is hier mogelijkheid tot het vaststellen van de verhouding van het comité t.o.v. de beide andere bevoegde instanties. Mag men dan stellen dat Antwerpen te weinig het vertrouwen van het parket schijnt te genieten, terwijl er weinig samenwerking schijnt te bestaan met de jeugdrechter in Charleroi, Gent, Veurne en Hasselt?

Wellicht mag men eveneens vrezen dat Brugge, Kortrijk, Ieper, Oudenaarde, Leuven, Hoei en Marche in verhouding significant hun gevallen minder betrekken vanuit de onmiddellijke preventieve sfeer, ofwel overrompeld worden door verwijzingen vanwege gerechtelijke instanties (2). Hoewel niet significant (daarom staan de +tekens tussen haakjes), steunt de werking in het Vlaamse landsgedeelte vooral op verwijzing vanwege de jeugdrechtbank, terwijl Wallonië meer gevallen onmiddellijk betreft. Hier van liggen ons twee mogelijke interpretaties voor: enerzijds is het wel zo dat al de jeugdrechtbanken in Vlaanderen een tekort aan personeel hebben (3), en de vaste afgevaardigden van het comité als dusdanig laten bijstaan in de curatieve sector. Anderzijds zijn ook de jeugdbeschermingscomité's in Wallonië beter bezet, zodat hun de (bedoelde) luxe is toegestaan om hun aandacht vooral naar de preventieve sector te richten. We verwijzen hier terloops naar een vroegere nota waaruit bleek dat de verdeling der vaste afgevaardigden bij de jeugdrechtbank (152) t.o.v. deze bij de jeugdbeschermingscomité's (60) van die aard is, dat de curatieve sector over 1 afgevaardigde beschikt voor een bevolking van 62.000 mensen en de preventieve over 1 afgevaardigde voor 157.000 mensen. Hierbij komt de vrees, geïnspireerd door onderhavige tabel, dat deze afgevaardigde in sommige comité's gebukt gaat onder een toeloop van verwijzingen uit de curatieve sector.

De norm der verdeling der vaste afgevaardigden blijkt o.m. geïnspireerd door taalverhoudingen. Hieruit volgt dat elk landsgedeelte beschikt over een kader van 27 vaste afgevaardigden, met dubbel gevolg: een geringer te verzorgen populatie (per provincie gemiddeld 37.733 jongeren in Wallonië t.o.v. 64.800 in Vlaanderen) en vervolgens mogelijkheid een groter percentage dezer jongeren in de strikt preventieve sector te betrekken (1,65 pro duizend t.o.v. 0,88 pro duizend). Hierin contrasteert Limburg 0,64 pro duizend sterk tegenover Luxemburg 2,72 pro duizend.

Ons lijkt hieruit dat de geest van preventie in Vlaanderen vergelijkenderwijze onvoldoende aan bod komt: langs die weg zal men vele gevallen zover laten verzakken dat ze in de curatieve sector terecht komen, die ze bij overgrote toeloop zal verwijzen naar de comité's, die hieronder bedolven blijven. Beslist een weinig renderende investering!

We denken aan een interpretatieve visie op de wet: « De jeugdbeschermingscomité's dienen gaandeweg de actie der jeugdrechtbanken minder noodzakelijk te maken ».

Lezer zal merken dat we twee vergelijkingen opstelden als maat van pro duizend aanhangige gevallen in de bevolking. De vergelijking op basis van de ganse bevolking loopt mank, maar wordt gegeven ter aanvulling van de vergelijking pro duizend der jongeren waar we slechts over provinciecijfers beschikken.

Misschien is de vergelijking tussen de actie der grootstedelijke milieus en die der minderbevolkte gebieden verder uitwerkbaar. We wagen ons hier voorlopig niet aan interpretatie.

Ons lijkt dat de jeugdbeschermingscomité's zelf deze gegevens best kunnen gebruiken als basis van bezinning na een eerste werkjaar. Men denke niet dat de titel van deze bijdrage plagiaat is op de openingszitting van het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel (24 november 1967). Wel dient gezegd, dat onze bekommernis zeer gelijkaardig is aan deze van de heren juristen op deze zitting. Ons standpunt is echter helemaal anders: het is immers strikt beperkt tot het gissen rond cijfers van zeer voorlopige aard, bedoeld als werkdocument van de jeugdbeschermingscomité's zelf.

A. CARDIJN,
attaché studiedienst B.G.J.G.

(1) Deze officiële installatiedatum betreft echter niet noodzakelijk de aanvangsdatum der werkzaamheden.

(2) In Wallonië heeft men 64 afgevaardigden bij de jeugdrechtsbank, terwijl in Vlaanderen 63 voor een grotere populatie. (In Brussel 25).

(3) Het verrekende personeel betreft steeds het voorziene kader in het K.B. van 2-7-66, aangevuld met het K.B. van 20-7-67. We beschikken niet over de reële bezetting per arrondissement.

Hoewel er door de tweede reeks benoemingen in het Staatsblad van 20-7-67 een kader van 60 vaste afgevaardigden voorzien werd, zijn er momenteel slechts 46 benoemd, d.w.z. dat één vaste afgevaardigde per jaar 80 gevallen dient te verzorgen. Men kan verwachten dat dit gemiddelde van 80 volgende jaren zal toenemen om twee redenen:

1. van de 3.757 gevallen van het eerste jaar zullen een groot aantal aanhangig blijven,
2. de relatieve onbekendheid der jeugdbeschermingscomité's zal afnemen en het aantal gevallen in die zin toenemen.

In het raam van een vijfjarenplan in het ministerie zou gestreefd worden naar 50 gevallen voor 1 afgevaardigde per jaar. In werkelijkheid zijn het er nu 80, terwijl het voorziene kader 62,5 gevallen per jaar per afgevaardigde voorziet.

*Datum van de installatievergadering
der onderscheiden comité's*

Oktober 1966	Antwerpen	22-10-1966
	Hasselt	27-10-1966
November 1966	Marche-en-Famenne	8-11-1966
	Doornik	19-11-1966
	Brussel	21-11-1966
	Turnhout	24-11-1966
	Dendermonde	25-11-1966
	Gent	26-11-1966
December 1966	Mechelen	4-12-1966
	Mons	8-12-1966
	Luik	10-12-1966
	Neufchâteau	13-12-1966
Januari 1967	Charleroi	17-12-1966
	Tongeren	19-12-1966
	Brugge	19-12-1966
	Oudenaarde	20-12-1966
	Namen	28-12-1966
	Verviers	7-1-1967
	Aarlen	25-1-1967
	Veurne	1-2-1967
	Dinant	22-2-1967
	Nijvel	25-2-1967
Februari 1967	Ieper	22-3-1967
Maart 1967	Leuven	19-6-1967
Juni 1967	Hoei	3-7-1967
Juli 1967	Kortrijk	onbekend

Gerechtelijk arrondissement	Aantal gevallen volgens herkomst				Procentuele verdeling der herkomst			Afwijkingen t.o.v. gemiddeld %			Signifikante van deze afwijking	
	Rechtstreek van comité	Door Parket	Van jeugd- rechtsbank	Totaal	1	2	3	1	2	3		
Antwerpen	127	1	107	235	54	0,4	45,5	10,6	36,7	26,0	—	+
Mechelen	41	39	12	92	44,5	42,3	13	1,1	5,2	6,5		
Turnhout	64	42	32	138	46,3	30,4	23,1	1,8	6,7	3,6		
Brugge	38	157	68	263	14,4	59,6	25,8	29	22,5	6,3	—	+
Kortrijk	16	24	13	53	30,1	45,2	24	13,3	8,1	4,5	—	
Veurne	27	28	3	58	46,5	48,2	5,1	3,1	11,1	14,4		—
Ieper	12	26	16	54	22,2	48,1	29,6	21,2	11	10,1	—	
Oudenaarde	25	21	59	105	23,8	20	56,1	19,6	17,1	36,6	—	+
Gent	104	76	5	185	56	41	2,7	12,2	3,9	16,8	+	—
Dendermonde	52	35	8	95	54,7	36,8	8,4	11,3	0,3	11,1	+	
Hasselt	45	28	3	76	59,2	36,8	3,9	15,8	0,3	15,6	+	—
Tongeren	40	35	14	89	44,9	39,3	15,7	1,5	2,2	3,8		
Leuven	26	33	50	109	23,8	30,2	45,8	19,6	6,9	26,3	—	+
Brussel Vlaams	36	64	15	115	31,3	55,6	13	12,1	18,5	6,5	+	
Brussel Frans	161	192	36	392	41	48,9	9,1	2,4	11,8	10,4		
Nijvel	47	56	16	119	39,4	47	13,4	4	9,6	6,1		
Charleroi	193	148	3	344	56,1	43	0,8	12,3	5,9	17,7	+	—
Mons	75	42	70	187	40,1	22,4	37,4	3,2	14,7	17,9	—	+
Doornik	50	33	71	154	32,4	21,4	46,1	11	15,7	26,6	—	+
Luik	116	38	21	175	66	21,7	12	22,2	15,4	7,5	+	
Huy	13	40	17	70	18,5	57,1	24,2	24,9	20	4,7	—	+
Verviers	69	35	31	135	51,1	25,9	22,9	7,7	11,2	3,4		
Namen	115	62	4	181	63,5	34,2	2,2	20,1	2,9	7,3	+	
Dinant	55	60	17	132	41,6	45,4	12,8	1,8	8,3	6,7		
Aarlen	28	26	24	78	35,8	33,3	30,7	7,6	3,8	11,2		
Neufchâteau	34	13	7	54	62,9	24	12,9	19,5	13,1	6,6	+	—
Marche-en-Famenne	20	42	7	69	28,9	60,8	10,1	14,5	33,7	9,4	—	+

Gerechtelijk arrondissement	Aantal gevallen volgens herkomst				Procentuele verdeling der herkomst			Afwijkingen t.o.v. gemiddeld procent			Signifikant van deze afwijking	Bevolking van het arrondiss. op 31 dec. 1966	% van de in de bevolk. aanh. gev.	Voorzien aantal afgevaardigden	Aantal gevallen per afgevaardigde	
	Rechtstreeks van comité	Door Parlemt	Van jeugd- rechtbank	Totaal	1	2	3	1	2	3						
Grootstedelijk + 500.000 inwoners																
Antwerpen	127	1	107	235	54	0,4	45,5	10,6	36,7	26	—+	936.886	0,25	6	39	
Brussel	197	256	54	507	38,9	50,4	10,6	4,5	13,3	8,9	+	1.528.345	0,33	6	84,5	
Charleroi	193	148	3	344	56,1	43	0,8	12,3	5,9	17,7	+—	606.606	0,56	4	86	
Gent	104	76	5	185	56	41	2,7	12,2	3,9	16,8	+—	569.392	0,32	6	30,8	
Luik	116	38	21	175	66	21,7	12	22,2	15,4	7,5	+—	649.220	0,27	6	29	
Weinig bevolkte — 200.000 inwoners																
Veurne	27	28	3	58	46,5	48,2	5,1	3,1	11,1	14,4	—	95.471	0,61	1	58	
Ieper	12	26	16	54	22,2	48,1	29,6	21,2	11	10,1	—	127.275	0,42	1	54	
Huy	13	40	17	70	18,5	57,1	24,2	24,9	20	4,7	—+	127.955	0,55	1	70	
Dinant	55	60	17	132	41,6	45,4	12,8	1,8	8,3	6,7		144.293	0,91	1	132	
Aarlen	28	26	24	78	35,8	33,3	30,7	7,6	3,8	11,2		95.074	0,82	3	26	
Neufchâteau	34	13	7	54	62,9	24	12,9	19,5	13,1	6,6	+—	69.756	0,77	1	54	
Marche-en-Famenne	20	42	7	69	28,9	60,8	10,1	14,5	33,7	9,4	+—	55.485	1,24	2	34,5	
Totaal																
Grootstedelijke	737	519	190	1.446	50,9	35,8	13,1	7,5	1,3	6,4		4.290.449	0,34	28	51,5	
Weinig bevolkte	189	235	91	515	36,6	45,6	17,6	6,8	8,5	1,9		715.309	0,72	10	51,5	

BOEKBESPREKING

R. Henry, L'Imposition des revenus mobiliers soumis à l'impôt des personnes physiques. — Intérêts d'obligations et dividendes. — Brussel, Etabl. E. Bruylant, 1967.

Enkele maanden geleden werd erop gewezen, dat bovenvermelde onderwijsinrichting beslist heeft de beste eindverhandelingen van haar studenten te laten publiceren door de N.V. Ets. E. Bruylant te Brussel 1 in de « Bibliothèque de l'Ecole Supérieure des Sciences Fiscales », ; tevens werd nr. 1 van die nieuwe reeks — « Placements et fiscalité » — besproken.

Vóór enkele weken verscheen nr. 2 van genoemde reeks, waarin grondig wordt gehandeld over een onderdeel van de in nr. 1 gepubliceerde — algemener opgevatte studie. Inderdaad gaat het in dat nr. 2 uitsluitend over de door natuurlijke personen verkregen inkomsten uit aandelen en uit obligaties. Dit onderwerp is dan ook relatief beperkt, want de uiteenzetting heeft alleen betrekking op die twee — weliswaar zeer belangrijke — soorten van roerende inkomsten, met uitsluiting van roerende inkomsten met bedrijfskarakter, van vereffeningsboni, van terugbetalingen van kapitaal, van loten, van uitgiftepremieën en van alle andere roerende inkomsten dan de twee hierboven vermelde. Bovendien worden die twee soorten van roerende inkomsten maar bestudeerd, in zoverre ze verkregen worden door natuurlijke personen die aan personenbelasting onderhevig zijn: inkomsten uit aandelen en uit obligaties die genoten worden door niet-Rijkswoners (zijn immers de belasting der niet-verblijfhouders verschuldigd) of door Belgische rechtspersonen (moeten ofwel de vennootschapsbelasting ofwel rechtspersonenbelasting betalen), blijven dus buiten beschouwing.

De aldus beperkte studie omvat drie delen:

- 1) aanslagregeling volgens de fiscale hervorming;
- 2) stelsel van de enige roerende voorheffing van 20 % (die, tengevolge van de wet van 15 juli 1966 en met ingang van 1 januari 1967, de roerende voorheffing en

de aanvullende roerende voorheffing — beide van 15 % — vervangt);

3) vergelijking van de sub 1 en 2 vermelde stelsels.

Spijtig genoeg is de behandelde stof te technisch om daarop, in een Tijdschrift als dit, nader in te gaan. Dienengevolge wordt alleen vermeld:

1° dat degene die in aandelen of in obligaties wenst te beleggen, in het werk van de heer R. Henry een belangwekkende en omstandige uiteenzetting vindt, die beslist kan bijdragen tot het vinden van de voordeligste oplossing;

2° dat over de « financiële » gevolgen van de fiscale hervorming tot dusver enkel bijdragen zijn verschenen die veelal tamelijk summier bleven en waarin meestal de objectiviteit moest wijken voor vooroordelen.

Het werk van de heer R. Henry, waarin wetenschappelijke en wiskundige analyse wordt verstrekt van één van de voornaamste gebieden van de inkomstenbelasting, zal ongetwijfeld bij de talrijke belangstellenden een goed onthaal vinden.

Prof. Dr. F. Amerijckx.

Albert Tiberghien, Handboek voor fiscaal recht. — Brussel, « Instituut voor financie- en belastingsweten », Brand Whitlocklaan 66, 1966.

De tweede uitgave van dit Handboek, waarvan de 1e druk meer dan 10 jaar geleden (1955) verscheen, is bijgewerkt tot 1 oktober 1967.

In het « Voorwoord » vermeldt de auteur, dat het met dit werk nagestreefde doel is: « de geheelheid van de enorme stof te condenseren in een Handboek dat essentieel praktisch is », alsmede dat « het Handboek dus te beschouwen is als een gids in de doolhof van de belastingmaterie ».

Het fiscaal recht is immers uiteraard zo ingewikkeld en het evolueert zo snel, dat zelfs specialisten in dat recht een steeds omvangrijker wordende documentatie voortdurend moeten bijwerken en bij de hand moeten hebben.

De auteur heeft dan ook een zware opdracht tot een

goed einde weten te brengen, zowel in 1955 (toen hij de 1e druk op de markt bracht) als nu (wegens de menigvuldige en aanzienlijke hervormingen die in alle onderdelen van de belastingwetgeving werden ingevoerd, gaat het feitelijk om een nieuw werk); hij verdient derhalve oprecht gefeliciteerd te worden met zijn prijzenswaardige prestatie. Uit eigen ervaring weet ik maar al te goed, dat het relatief gemakkelijker is een tamelijk uitvoerige commentaar op de volledige belastingwetgeving te verstrekken (hoewel zulks duizenden bladzijden tekst vergt), dan van die complexe en uitgebreide materie een overzichtelijke, voor een oningewijde bevattelijke en niettemin volledige uiteenzetting te geven.

Dat de heer Tiberghien in zijn opzet geslaagd is, zal overigens geen verwondering baren, wanneer men weet, dat hij zich sedert jaren bezighoudt met belastingaangelegenheden en geregeld in een krant de fiscale kroniek schrijft, dat hij vele jaren het fiscaal recht heeft gedoceerd, verscheidene boeken en vele bijdragen over de materie heeft gepubliceerd enz.

Natuurlijk heeft de auteur in zijn boek — slechts 464 blz. 8° — niet alle vraagstukken behandeld die onze belastingwetgeving doet rijzen. Trouwens, hij schrijft het zelf uitdrukkelijk, was dat geenszins zijn bedoeling. Daarentegen verstrekt hij een degelijk overzicht van alle belastingen en geeft hij wat voor iedere belasting als essentieel moet worden beschouwd. Bijzonderheden over de techniek, over juridische betwistingen e.d. heeft hij dan ook meestal in zijn werk niet opgenomen (trouwens kon het eenvoudig niet... juist omwille van wat door de auteur werd beoogd).

Het «Handboek» heeft derhalve hoofdzakelijk tot doel degenen die de studie van deze buitengewoon uitgebreide stof aanvangen, de weg te wijzen in de doolhof, alsmede hun aandacht te vestigen op de beginselen en op het hoofdzakelijke, zonder al te veel te letten op bijkomstigheden; m.a.w. dank zij de gevolgde werkmethode kunnen — aldus de auteur zelf — «de beginners volgen».

Het is dan ook in de eerste plaats aangewezen voor studerende, die een overzicht van de belastingstof wensen te verkrijgen.

Bovendien is het Handboek bestemd voor al degenen die zich maar af en toe met belastingvraagstukken moeten inlaten, zoals dit meestal het geval is met bedrijfsleiders, accountants, boekhouders, handelsvertegenwoordigers, journalisten, notarissen en advocaten e.d.

Verder zal het voorzeker ook nuttig zijn voor «gevoerden» en zelfs voor specialisten in belastingzaken, te weten waar zij in enkele regels de synthese kunnen vinden van een bepaalde regeling, van een speciale belasting enz.

Ten slotte wordt vermeld dat de auteur er terecht op wijst, dat zijn boek «geen dubbel gebruik vormt met de bestaande losbladige documentaties...», met «de grote werken die grondig een of andere belasting bespreken (bijv. Genin of Donnay, die ieder ongeveer 1000 blz. wijden respectievelijk aan de registratierechten en de successierechten), noch met het werk van Van Houtte, dat de juridische grondbeginselen van de fiscaliteit bestudeert».

De tweede uitgave van het «Handboek voor fiscaal recht» zal ongetwijfeld hetzelfde welverdiende succes als de eerste druk kennen.

Prof. Dr. F. Amerijckx.

WETGEVING

Wetsvoorstel

betreffende de voorwaarden waaronder echtscheiding door onderlinge toestemming kan worden toegestaan.

Toelichting.

Dames en Heren,

De wetgever aanvaardt de echtscheiding door onderlinge toestemming omdat hij veronderstelt dat, wanneer de echtgenoten in gemeen overleg besluiten aan hun huwelijk een einde te maken, er feiten bestaan die, voor zover zij bewezen kunnen worden en aan het gerecht worden voorgelegd, het aan een van beide echtgenoten of aan beiden mogelijk maken echtscheiding op grond van bepaalde feiten te verkrijgen.

Terecht legt de wetgever een proeftermijn en ook een minimumleeftijd op, hoewel niet zo duidelijk is in te zien waarom die leeftijd verschilt al naargelang het een man of een vrouw geldt. Twee jaren huwelijk is o.i. te weinig opdat elk van de echtgenoten zich er voldoende reenschap kan van geven of het huwelijk al dan niet dient voortgezet te worden. Aangezien anderzijds de huwelijken jonger worden gesloten, is het abnormaal echtgenoten, die trouwden vóór ze 18 of 19 jaar waren, te verplichten te wachten totdat de man 25 jaar wordt; indien de echtgenote met een 4 jaar oudere man getrouwd was, zou de echtscheiding door onderlinge toestemming mogelijk zijn zodra zij 21 jaar wordt.

De wet houdt ook geen steek meer wanneer zij de mogelijkheid om echtscheiding door onderlinge toestemming te verkrijgen beperkt tot de huwelijken met een duur van ten hoogste twintig jaar. Waarom worden in dat geval de echtgenoten die langer dan 20 jaar zijn getrouwd, verplicht echtscheiding op grond van bepaalde feiten te kiezen? Hebben zij niet genoeg tijd gehad om zich te beraden? Worden daardoor in bepaalde gevallen de echtgenoten, die schandaal willen vermijden en vastbesloten zijn tot echtscheiding over te gaan, maar wensen te wachten totdat aan de kinderen een stand verschaft is, niet gedwongen hun beslissing te vervroegen?

Bovendien stoken de redenen die voorheen aangevoerd konden worden om de echtscheiding door onderlinge toestemming te weigeren wanneer de vrouw ouder dan 45 jaar is, niet meer met de werkelijkheid. Meer en meer voorzien de vrouwen zelf in hun behoeften. Zij kunnen de voorgestelde voorwaarden steeds weigeren indien de vastgestelde uitkering tot onderhoud ontoereikend is; bovendien is het tegenwoordig zó, dat een vijf-en-veertigjarige — en zelfs oudere — vrouw, zo nodig met behulp van de levensomstandigheden en de knepen van de mode, nog alle kansen krijgt om een nieuw huwelijk aan te gaan.

Aan degenen die principiële bezwaren tegen de echtscheiding zelf inbrengen, kan worden geantwoord dat, zodra in een wetgeving de echtscheiding is erkend, die wetgeving ook samenhangend en aan de werkelijkheid aangepast moet zijn.

J. Defraigne.

Artikel 1.

Artikel 275 van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen door volgende tekst: «Onderlinge toestemming van de echtgenoten wordt niet toegestaan, indien één van beiden minder dan drie-en-twintig jaar oud is».

Artikel 2.

Artikel 276 van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen door volgende tekst: «Onderlinge toestemming van de echtgenoten wordt niet eerder toegestaan dan na drie jaren huwelijk».

Artikel 3.

Artikel 277 van het Burgerlijk Wetboek wordt opgeheven.

Artikel 4.

Artikel 289 van het Burgerlijk Wetboek, gewijzigd door artikel 13 van de wet van 20 juli 1962, opgeheven door artikel 18 van artikel 2 van de wet van 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek, alsmede artikel 1297 van dit Wetboek, worden vervangen door volgende bepaling:

«Indien de procureur des Konings in de stukken het bewijs vindt dat beide echtgenoten drie-en-twintig jaar oud waren toen zij hun eerste verklaring aflegden, dat zij op dat tijdstip drie jaren getrouwd waren, dat de onderlinge toestemming in de loop van het jaar viermaal werd uitgedrukt, na de hierboven bepaalde voorafgaande handelingen, en met inachtneming van alle door deze afdeling vereiste formaliteiten, geeft hij zijn conclusie in de volgende bewoordingen: «De wet laat toe»; in het tegenovergestelde geval luidt zijn conclusie: «De wet laat niet toe».

16 november 1967.

*J. Defraigne, G. van Lidth de Jeude, L. Olivier,
A. Vranckx, M.-A. Pierson, F. Terwagne.*

TIJDSCHRIFTEN

De Gemeente : jg. 1968 - nr. 2 :

Rothuizen J., De ruimtelijke ordening in Nederland onder de nieuwe wetgeving. — Claus P., Jeugdtehuizen. — Van Mechelen Fr., De sociaal vooruitstrevende gemeente. — Verhasselt J., Verzorg uw taal.

Nederlands Juristenblad : jg. 1968 - nr. 10 :

Van Maarseveen H. Th. J. F., Het petitierecht en de Commissies voor de Verzoekschriften. — Bescherming van werken van «op nijverheid toegepaste kunst». — De Hartogh S.L.F., De Persvrijheid. — Van Hijn F.H., Artikel 31 W.V.W. — Feith W.W., Het arrest van de niet-geïndividualiseerde effecten, H.R. 13 jan. 1968 R.v.d.W. 1968 nr. 2. blz. 41.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie : jg. 1968 - nr. 4986 :

Van den Heuvel H., Bouwhinder en de grondslag van de aansprakelijkheid (I). — Gimbel L. N.a.v. rechtsvraag II in W.P.N.R. 4950.

Journal des Tribunaux : jg. 1968 - nr. 4608 :

Perelman Ch., Qu'est-ce que la logique juridique ?. — Ryckmans X. et Meert Van de Put R., Les récents arrêtés en matière d'art de guérir (suite et fin).

Revue de Droit Pénal et de Criminologie : jg. 1968 - nr. 5 :

Xe Congrès international de Droit Pénal. — Question IV. — Trousse P.E. et Vanhalewijn J., Les problèmes actuels de l'extradition. — Desmarez J.J. et Lambert C., Repression des infractions de roulage.

Revue Générale des Assurances et des Responsabilités : jg. 1968 - nr. 2 :

Rechtspraak.

Recueil Général de l'Enregistrement et du notariat : jg. 1968 - nr. 21114 à 21125 :

Enregistrement. — Taxe de facture sur les transmissions. — Taxes assimilées au timbre. — Enregistrement. — Servitude. — Salaire différé dans l'agriculture et l'horticulture. — Quasi contrat. — Communauté.

Mouvement Communal : jg. 1968 - nr. 2 :

Lambotte C., Dispositions des arrêtés de pouvoirs spéciaux intéressant les communes (suite et fin). — Rombauts C., Les bâtiments menaçant ruine.

Recueil Dalloz Sirey (Parijs) : jg. 1968 - nr. 10 :

Lindon R., Le droit de préférence des éditeurs.

Revue Française de Science Politique : jg. 1968 - nr. 1 :

Burdeau G., La dialectique de l'ordre et du mouvement. — Cerqueira S., Sur la crise brésilienne. — Hermet G., La presse espagnole depuis la suppression de la censure.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"